

พินพาแจ้งชาติคำกาพย์ :

อีกรูปแบบหนึ่งของวรรณกรรมสอนหญิงภาคใต้

สาคร บุญเลิศ*

“พินพาแจ้งชาติ” เป็นวรรณกรรมศาสนาประเภทนิทานที่ผู้รจนาใช้จินตนาการบนพื้นฐานความรู้ทั้งในเรื่องพระไตรปิฎก ชาดก พุทธประวัติ และนิทานพื้นบ้าน สร้างสรรค์ให้เป็นนิทานเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการสอน ที่นอกจากจะให้ข้อคิดสอนใจแล้วยังให้ความสนุกสนานเพลิดเพลินเจริญใจอีกด้วย “พินพาแจ้งชาติ” จึงมีเรื่องราวสอดคล้องกับพุทธประวัติ มีมูลเหตุให้เกิดการเล่าเรื่องราวในอดีตชาติ เช่นเดียวกับนิทานชาดก ทั้งยังมีนิทานบางเรื่องซ้ำซ้อนกับนิทานชาดกอีกด้วย แต่ก็มีข้อแตกต่างจากนิทานชาดกอยู่หลายประการด้วยกัน กล่าวคือ ประการแรก ผู้เล่าเรื่องราวในอดีตชาติส่วนใหญ่เป็นพระนางพินพาภิกษุณี ไม่ใช่พระพุทธรเจ้าดังในนิทานชาดก มีเพียงสองชาติเท่านั้นที่พระพุทธรเจ้าเป็นผู้เล่า เพื่อให้เห็นถึงพฤติกรรมของพระนางพินพาภิกษุณี ในอดีตชาติที่ส่งผลเกี่ยวหนุนให้พระองค์ทรงบรรลุโพธิญาณ เป็นการสรรเสริญคุณครั้งสุดท้ายก่อนพระนางจะเข้าสู่นิพพาน ประการที่สอง นิทานที่เล่าเป็นนิทานชุด มีหลายเรื่องเรียงร้อยให้เกี่ยวโยงเป็นพระชาติ ต่างๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับพระนางพินพาภิกษุณี และพระพุทธรเจ้าในอดีตชาติ ประการที่สาม “พินพาแจ้งชาติ” เป็นเรื่องราวที่มุ่งแสดงพฤติกรรมของพระนางพินพาในอดีตชาติแต่ละชาติ ทั้งที่เป็นคุณและเป็นโทษ เพื่อใช้เป็นอุทาหรณ์สอนธรรมแก่คนทั่วไป โดยเฉพาะมุ่งอบรมจริยาแก่สตรีที่ครองเรือนเป็นสำคัญ มิได้มุ่งเน้นที่บุญบารมีของพระโพธิสัตว์ดังนิทานชาดก จึงอาจกล่าวได้ว่า “พินพาแจ้งชาติ เป็นอีกรูปแบบหนึ่งของวรรณกรรมสอนหญิงภาคใต้”

*ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำโปรแกรมวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

เรื่อง “พิมพ์าแจ่งชาติ” ที่มีต้นฉบับเป็นหนังสือชุด น่าจะเป็นที่นิยม สวดอ่านกันแพร่หลายในภาคใต้ ดังจะเห็นได้จากต้นฉบับที่คัดลอกเพื่อเผยแพร่ เท่าที่ได้สำเนาต้นฉบับมาศึกษามีถึง 5 ฉบับ แต่ละฉบับผู้คัดลอกพยายามใช้ ภูมิปัญญาเฉพาะตน ตัดต่อแต่งเติมให้แตกต่างกันออกไปอย่างน่าสนใจ มีทั้ง ฉบับที่ใช้คำประพันธ์ชนิดเดียวกัน แต่มีเนื้อความต่างกัน เพราะมีการปรับเปลี่ยนถ้อยคำเล็กน้อยบ้าง ปรับเปลี่ยนข้อความกระทั่งแต่งเป็นสำนวนใหม่ เลยก็มี ทั้งบางฉบับยังนำไปแต่งเป็นคำประพันธ์ต่างชนิดกันออกไป โดยตัด เติมเพิ่มเนื้อหามากยิ่งขึ้นก็มี ดังเช่นที่เป็นคำกาพย์ มี 4 ฉบับ จัดเป็น 2 สำนวน ปัจจุบันเก็บรักษาอยู่ที่ศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้ มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช 2 ฉบับ และศูนย์วัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต 2 ฉบับ ส่วนสำนวนที่เป็นคำกลอน คือ “พิมพ์าแจ่งชาติ” ฉบับวัดโพธิ์ตำนานเป็นของวัดโพธิ์ตำนาน ตำบลตำนาน อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง

พิมพ์าแจ่งชาติคำกาพย์ ที่ศึกษาทั้ง 4 ฉบับ แต่งด้วยคำประพันธ์ ประเภทกาพย์ 3 ชนิด คือ กาพย์ยานี 11 กาพย์ฉบัง 16 และกาพย์สุรางคนางค์ 28 โดยผู้รจนาจะเขียนชื่อกาพย์ หรือจำนวนคำบอกชนิดของกาพย์กำกับไว้ ตอนต้นของคำประพันธ์ชนิดนั้น ๆ นอกจากนั้นบางฉบับมีคำกาพย์ที่เขียน กำกับว่า *เยสันตา* สอดแทรกอยู่ด้วย พิมพ์าแจ่งชาติคำกาพย์ทั้งสี่ฉบับนี้ไม่ ปรากฏชื่อผู้รจนา แต่จากถ้อยคำสำนวนภาษาที่ใช้รจนา พอจะสันนิษฐานได้ ว่าผู้รจนาเป็นคนปักข์ใต้

นิทานในพิมพ์าแจ่งชาติคำกาพย์ แต่ละฉบับมีจำนวนแตกต่างกัน บาง ฉบับมีเรื่องราวในพระชาติต่าง ๆ ที่พระนางพิมพ์าภิกษุณีนำมาเล่าเพียง 19 ชาติ บางฉบับมีถึง 59 ชาติ ทั้งนี้ไม่แน่ชัดว่า ผู้คัดลอกนำมาแต่งเติมเพิ่มขึ้นในภาย หลัง หรือผู้คัดลอกเลือกคัดลอกมาเพียงบางเรื่อง เพราะฉบับที่มีเพียง 19 ชาติ ก็มีเนื้อความต้นเรื่อง ท้ายเรื่องครบสมบูรณ์ ถ้าผู้อ่านไม่เคยอ่านฉบับอื่น ๆ จะ ไม่ทราบเลยว่ามีส่วนใดขาดหายไป เห็นได้ชัดถึงภูมิปัญญาในการดัดแปลง และ แต่งเติมเรื่องเล่าของผู้คัดลอกและ/หรือผู้รจนา

เนื้อหาโดยสรุปจากฉบับที่มีเนื้อความสมบูรณ์ที่สุด เริ่มเรื่องด้วยบท ไหว้ครู เพื่อขอให้คุ้มกันอันตรายและอำนวยพรให้ผู้รจนา แล้วจึงเกริ่นเข้าเรื่อง ด้วยการบอกที่มาและวัตถุประสงค์ในการรจนาพร้อมทั้งกล่าวเป็นเชิงออกตัวว่า

“แล้วข้าจักสำแดง

ฉันทพากย์ตามบาลี

เขียนไว้เป็นสวัสดิ

สวดอ่านเล่นสำราญใจ

เรื่องราวพมพญาเจ้า
ผิดชอบสิ่งอันใด

เมื่อจะเข้านิรพานในย
ท่านผู้ฟังอย่ากังขา”

เปิดเรื่องโดยให้พระนางพมพญาภิกษุณี ทราบเรื่องราวในอดีตชาติจากญาณ (พระภักทาทักจจานาภิกษุณี หรือพระพมพญาไสธยา เป็นเลิศในทางบรรลุอุภยญาณ คือมีความสามารถในการระลึกเหตุการณ์ในกัปต่างๆ ย้อนหลังไปได้มากนับไม่ถ้วน) ครั้นเมื่อพระนางพิจารณาอายุสังขาร ทราบว่ากำลังจะเข้านิรพานจึงไปเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า ณ วัดพระเชตุพน เพื่อเล่าความในอดีตชาติที่เคยเป็นคู่ครองเกี่ยวข้องกับมา เพื่อขอขมาโทษที่ได้ประพฤติปฏิบัติล่วงเกินพุทธองค์ที่ละชาติๆ ไปด้วยดังมีเนื้อความในตอนเปิดเรื่องว่า

อยู่ในเชตุพน	“ปางพระจอมอารีย์ ได้ตรัสโพธิญาณ	เป็นพระศาสดา	
โปรดฝูงชนา	อาศัยเมืองสา	วัดถิตถิตาน	
	เป็นที่โปรดสัตว์	ฝูงชนโสมนัส	ศรัทธาเชนบาน
องค์พระพมพญา	จักเข้านิรพาน	ทรงสร้างพระญาณ	เห็นแต่หลังมา
	ในชาติมากนัก	ได้ร่วมรสรัก	ด้วยพระศาสดา
ทำชั่วทำดี	ถ้วนถี่เห็นมา	องค์พระพมพญา	แย้มสรวลภายใน
	แต่งปางบารมี	นับชาติมากมี	ได้สี่สองไชย
สิ้นเสร็จทุกอัน	แสนกลปีกำไผล	แต่ทองเที่ยวไป	ในวิภูสงสาร
	เวียนตายเวียนเกิด	แต่ชาติกำเนิด	เสิบสร้างโพธิญาณ
จนได้เป็นพระ	กุศลสมภาร	พันชาติกัณดาร	สิ้นราคัดนหา
	ทูนหัวผัวแก้ว	ประเสริฐเลิศแล้ว	ยิ่งโลกโลกา
ปฏิบัติตามประณิบัติ	พิทักษ์รักษา	ทุกชาตินานมา	หมิได้ห่างไกล
	แต่นี้ขาดแล้ว	ทูลหัวผัวแก้ว	เคยร่วมพิสมัย
เคยรักภักดี	แต่นี้เสิบไป	นับแต่จักไกล	ราศร้างห่างกัน
	ควรไปกราบบาท	สรรเพชญ์มุนีนาถ	ทูลแจ้งสิ้นยัง
จักขอขมาโทษ	ความผิดแต่หลัง	ประมาทพลาดพลั้ง	อย่ามีโทษา”

พระนางพมพญาภิกษุณีเริ่มเล่าเรื่องในพระชาติต่างๆ โดยการเกริ่นความก่อนเล่าเรื่องว่า ว่าเกล้ากระหม่อมดิฉัน เป็นบาทบริจา คู่เคียงประณิบัติ สนิทสนทนาแต่ชาติก่อนมา บัดนี้จักไกล เคยภริมย์รัก สนิทชิตนิก คุณโทษอุปไมย มากมายยิ่งนัก จักรำมาโย ข้าขออภัย อย่ามีโทษา แต่ตายแล้วเกิด เอาชาติกำเนิด ในสังขารา เกิดเป็นมนุษย์ สัตว์บ้านสัตว์ป่า เกิดเป็นเหรา อินทร์พรหมเรื่องศรี ลางชาติได้สุข ลางชาติได้ทุกข์ เดือดร้อนแสนทวี มิได้พัลัดกัน ผูกพันยินดี แต่กาลวันนี้ จักจากกันไป

... ผิดพลังสิ่งใด แต่กาลก่อนมา ขออย่ามีโทษ พระองค์จึงโปรด แก่ข้าพิมพา จักเข้าณฤพาน ก่อนพระศาสดา อย่ามีโทษ แก่ข้าสืบไป แล้วจึงเล่าเรื่องราวในพระชาติต่าง ๆ จำนวน 59 ชาติ ดังเนื้อความโดยสรุปต่อไปนี้

1. ชาติหนึ่งพระพุทธเจ้าเสวยพระชาติเป็นคนตัดฟืนขายชื่อทุกตะมานพ ส่วนพระนางเสวยพระชาติเป็นภรรยาชื่อทุกขมารี วันหนึ่งชายตัดฟืนเห็น พระอรหันต์รูปหนึ่ง เข้ามานสมบัตินอนในป่า ตากแดดผนทนมาน อยากสร้าง กุฎิถวาย จึงให้ภรรยาขายตัวได้เงินซื้อวัสดุสิ่งของสร้างกุฎิถวายปรากฏเป็นอัศจรรย์ สามีภรรยาคนนั้นได้ปราสาท แก้วแหวน เงินทอง ข้าทาสบริวารมากมาย นางเคย พุดจาเป็นเชิงข่มสามีว่า ร่ำรวยขึ้นมาได้ก็เพราะนาง จึงขอขมาโทษว่า “เมียแกล้งแข็ง ขัด คำพระภักศา ขออย่ามีโทษ ได้โปรดเกศา แก่ข้าพิมพา อย่ามีโทษภัย”

2. ชาติหนึ่งพระพุทธเจ้าเสวยพระชาติเป็นกษัตริย์ พระนางเสวยพระชาติ เป็นอัครมเหสี วันหนึ่งเสด็จประพาสป่า พระมเหสีใคร่จะได้ดอกกรังมาชม ด้วยความ เสนหา พระราชาทรงปิ่นกีบดอกกรังพระราชทานพระนางด้วยพระองค์เอง ไม่ยอม ตรีสให้เสนาอำมาตย์ที่เฝ้าแหนอนอยู่ พระนางจึงขอขมาโทษว่า “ข้าได้ประมาท ในชาติ นั้นหนา ขอทานโทษา อนุโทษอันมี”

3. ชาติหนึ่งพระพุทธเจ้าเสวยพระชาติเป็นกษัตริย์ สละราชสมบัติผนวช เป็นฤาษี ส่วนพระนางเสวยพระชาติเป็นสตรีสวยโสภา วันหนึ่งขณะที่นางเดินร้อง เพลงเล่นสำราญใจอยู่นั้น พระฤาษีเข้ามานเหาะมาได้ยินเข้าเกิดความสึเนหาขาด จากณานตกลงมาพบและได้นางเป็นมเหสี ทำให้เสียทางพรหมจรรย์ พระนางจึง ขออภัยที่ก่อให้เกิดเหตุการณ์นั้นขึ้น

4. ชาติหนึ่งพระพุทธเจ้าเสวยพระชาติเป็นพระยาปลาตูก พระนางเสวยพระชาติ เป็นนางปลาตูก ร่วมสุขทุกข์กันมา วันหนึ่งนางปลาตูกซึ่งกำลังตั้งครรภ์อยากกินหญ้าอ่อน พระยาปลาตูกออกไปหาหญ้าอ่อนริมตลิ่งถูกนายโคบาลที่เี่ยวแทงปลาพันทางขาด ทั้ง ๆ ที่พระยาปลาตูกเจ็บปวดมาก ก็ยังเอาหญ้าอ่อนมาบ่อนนางปลาตูก หลังจากอิมแล้ว นาง ปลาตูกจึงเห็นเลือดและช่วยอมแผลให้เลือดหยุดไหล พระนางทรงเล้าจบแล้วกล่าวว่า “ด้วย ความรักน้อง สุดสิ้นอาลัย จักเอาสิ่งใด ตามใจทุกอัน โทษเมียล้นฟ้า ขอโทษแก่ข้า อย่า ได้ผูกพัน น้องมาขอโทษ..”

5. ชาติหนึ่งพระพุทธเจ้าเสวยพระชาติเป็นมหาเศรษฐี พระนางก็เสวยพระชาติ เป็นภริยา มหาเศรษฐีมีจิตเลื่อมใส เห็นภัย เกิด แก่ เจ็บ ตาย จึงลาลูกเมียออกบวชเป็น ดาบสอยู่ในป่า ภรรยา นำโภชนาหารไปถวายทุกวัน วันหนึ่งไปเห็นดาบสนั่งอยู่กับนางกินรี เกิดอารมณ์หึงหวง จึงไม่ไปถวายอาหารอีกเลย ปลอญให้ดาบสต้องลำบากหาผลไม้เลี้ยง ชีวิตตนเองสืบมา ภายหลังจึงได้ทราบความจริงว่านางกินรีไปสนทนารธรรมกับดาบส พระนาง พิมพาจึงขอขมาโทษที่นางเข้าใจผิดและก่อความเดือดร้อนให้พระองค์ในชาตินั้น

ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 กรกฎาคม-ธันวาคม 2547

6. ชาตินี้พระพุทธรเจ้าเสวยพระชาติเป็นคนเข็ญใจ พระนางเสวยพระชาติเป็นภรรยา มีบุตรธิดาคู่หนึ่ง สามภรรยาคู่นี้ยากจนมากจึงคิดทำทานสร้างกุศลด้วยการสร้างพระวิหาร โดยขายบุตรธิดาเพื่อซื้อวัสดุก่อสร้างวิหาร ขายภรรยาเพื่อซื้ออาหารถวายภิกษุสงฆ์ ด้วยอำนาจแห่งบุญที่กระทำ พระอินทร์จึงนิรมิตข้าวของเงินทองให้มากมาย และได้กลับมาอยู่ร่วมกันครบครันอย่างมีความสุข พระนางพิมพ์พาขอขมาโทษในสิ่งที่กระทำผิดพลาดในชาตินั้น

7. ชาตินี้พระพุทธรเจ้าเสวยพระชาติเป็นชายหนุ่มในตระกูลคนเข็ญใจ ชื่ออักษระกุมาร พระนางเสวยพระชาติเป็นหญิงสาวในตระกูลนางรำ ได้ครองคู่เป็นสามีภรรยากัน พระมหากษัตริย์รับสั่งให้นางเข้ารำถวาย เป็นที่พอพระราชหฤทัย จึงพระราชทานสินทรัพย์และข้าทาสบริวารให้มากมาย สามีกุญเยะเยี้ยตากถางว่าได้ดีเพราะเป็นผัวนางคนรำ พระนางพิมพ์พาจึงขอขมาโทษ

8. ชาตินี้พระพุทธรเจ้าเสวยพระชาติเป็นสุวรรณมิกคชา ส่วนพระนางเสวยพระชาติเป็นนางมิกคิ วันหนึ่งไปเล็มหญ้าอ่อนในป่า กระจายน้ำมากสุวรรณมิกคชา นำไปหาน้ำพบสระใหญ่ ด้วยความรักเมีย สุวรรณมิกคชาให้นางกวาดกินน้ำใสก่อน ตัวเองดื่มกินน้ำขุ่นข้นทีหลัง พระนางพิมพ์พาจึงขอขมาโทษที่ได้กระทำผิดกรรมเช่นนั้น

9. ชาตินี้พระพุทธรเจ้าเสวยพระชาติเป็นพญาลิง ส่วนพระนางเสวยพระชาติเป็นบาทบริจาริกา พญาลิงเก็บผลไม้มาให้กินทุกวันเย็นวันหนึ่งนางเกิดอยากกินผลมะเดื่อ พญาลิงต้องเข้าไปหาให้ด้วยความรัก ถูกเสือกัดตายโดยที่นางไม่รู้เรื่องราว เมื่อไม่เห็นพญาลิงกลับมา ออกตามหากก็ไม่พบจึงโกรธเคืองว่าพญาลิงคงไปมีเมียใหม่ รักใคร่ไหลหลงจนกระทั่งถึงนาง พระนางพิมพ์พาขอขมาโทษที่เป็นเหตุแห่งความเดือดร้อนแล้วยังเข้าใจผิดใส่โทษพระองค์ด้วย

10. ชาตินี้พระพุทธรเจ้าเสวยพระชาติเป็นพระยาช้างฉัททันต์ พระนางเสวยพระชาติเป็นนางช้างเมียหลวง ส่วนนางช้างจุลสุภัททาเป็นเมียน้อยของพญาช้างฉัททันต์ วันหนึ่งพญาช้างหักกิ่งรังให้นางด้วยความเสนาหา แล้วหักอีกกิ่งให้นางช้างจุลสุภัททา บังเอิญกิ่งนั้นมีมดแดงติดลงมาด้วย กัดขบนางช้างจุลสุภัททา นางโกรธมากเข้าใจว่าพญาช้างแกล้งให้มดแดงกัดตน คิดผูกพยาบาท ตายไปเกิดเป็นบุตรของท้าวพรหมทัต ครั้นเจริญวัยเป็นสาวขึ้นมา ประสงค์จะได้งาช้างมาทำแท่นบรรทม พระบิดาจึงส่งพรานป่าไปหางาช้างมาถวาย พระยาช้างฉัททันต์จึงยินยอมให้พรานป่าตัดงาของตน จนสิ้นชีวิตในที่สุด พระนางพิมพ์พาจึงขอขมาโทษที่มีส่วนในผลกรรมแต่ชาตินั้น

11. ชาตินี้พระพุทธรเจ้าเสวยพระชาติเป็นสังกิตสามเณร ถือศีลอย่างเคร่งครัด อยู่ในวัด ส่วนพระนางเสวยพระชาติเป็นสตรีโสเภณีชื่อนางมรรยา นางและข้าทาสบริวารไปสร่งน้ำพระในวันสงกรานต์ สามเณรเห็นเข้าเกิดความเสนาหา ลาสึกขาออกมาแต่งงานอยู่กับนางจนสิ้นชีวิต พระนางพิมพ์พาจึงขอขมาโทษที่พระนางเป็นเหตุขัดขวางทางกุศลในครั้งนั้น

12. ชาตินี้หนึ่งพระพุทธรเจ้าเสวยพระชาติเป็นพญาครุฑ ส่วนพระนางเสวยพระชาติเป็นภรรยาพญาครุฑ วันหนึ่งพญาครุฑไปเที่ยวตั้งแต่เวลาเช้ากลับมาเมื่อใกล้ค่ำ นางโกรธจึงหนีไปซ่อนตัวในป่า ทำให้พญาครุฑต้องตามหาด้วยความทุกระทม ครั้นเมื่อพบกันก็ดีใจ ตรงเข้าไปปลอบประโลมรับขวัญนาง กลับถูกนางงัดถีบด้วยความโกรธซึ่ง พระนางพิมพาจึงขอขมาโทษ

13. ชาตินี้หนึ่งพระพุทธรเจ้าเสวยพระชาติเป็นพระราชโอรสของกษัตริย์องค์หนึ่งชื่อ กุตราชกุมาร มีรูปร่างหน้าตาเฉลียวแต่เป็นคนฉลาด พระนางเสวยพระชาติเป็นธิดาของพระยาซึ่งเป็นเมืองขึ้น ชื่อนางคัมภาวดี ถูกส่งไปให้เสกสมรสกับกุตราชกุมารเพื่อเตรียมการครองราชย์ต่อไป โดยที่มารดาของนางบอกนางว่า จารีตของกษัตริย์นั้น ผัวเมียครองคู่อยู่กันโดยไม่ให้เห็นตัวกันจนกว่าจะมีลูก พระนางเคยถูกจัดฉากให้เข้าใจว่า พระอนุชาของพระสวามีซึ่งมีรูปร่างมากเป็นพระสวามี จนกระทั่ง วันหนึ่งพระนางได้พบพระองค์และรู้ว่าเป็นพระสวามีจึงตกใจมาก หนีกลับเมือง เป็นเหตุให้พระสวามีต้องติดตามไปด้วยความอุตสาหะพยายามจึงได้พระนางกลับมา พระนางพิมพาจึงขอขมาโทษ

14. ชาตินี้หนึ่งพระพุทธรเจ้าเสวยพระชาติเป็นพ่อค้าชื่อนาคมานพ ส่วนพระนางเสวยพระชาติเป็นภรรยา พ่อค้าไปค้าขายแต่ล้มเหลว ทุนที่เหลือมีเพียงข้าวสารเท่านั้นนางจึงคิดว่าสับประมาท พ่อค้าแอบเอาข้าวสารทิ้งทะเลไปเล่นการพนันกับพระราชา แพ้พนันแต่ไม่มีทรัพย์สินจะให้ ถูกจับไปเป็นคนตัดหญ้าให้ช้าง ส่วนภรรยาไปรับจ้างค้าขายอยู่กับเศรษฐี เมื่อทราบความจริงตามไปช่วยจนกระทั่งได้เป็นไทแก้ตัวเองพระนางพิมพาขอโทษที่เคย "โกรธสับประมาทดำ" พระองค์ในชาตินั้น

15. ชาตินี้หนึ่งพระพุทธรเจ้าเสวยพระชาติเป็นพญานกแขกเต้า ส่วนพระนางเสวยพระชาติเป็นนางนกแขกเต้าโสภา วันหนึ่งพญานกบินเข้าป่าไปหาอาหาร เป็นเวลานาน เมื่อได้แล้วรีบคาบกลับมาให้นางนก แต่ปรากฏว่า "ข้าซึ่งโกรธพิโรธใจ กางปีกตีเอาพระองค์ ถีบด้วยเท้าไม่ปราศรัย ความรักเมียเหลือใจ ไม่ซึ่งโกรธแก่เมียขวัญ" พระนางพิมพาจึงนำมาเล่าเพื่อขอขมาโทษ

16. ชาตินี้หนึ่งในสมัยศาสนาพุทธรังสีมุนี พระพุทธรเจ้าเสวยพระชาติเป็นนุเสทะกุมาร พระนางเสวยพระชาติเป็นนางทมิทินา เป็นสามีภรรยาที่รักใคร่กันมาก และใฝ่ใจในการฟังธรรมเช่นกัน วันหนึ่งขณะฟังธรรมเทศนาเกิดความศรัทธาเลื่อมใสมาก นางทมิทินาฉีกผ้าห่มบูชาธรรม แล้วตั้งจิตอธิษฐานให้สมปรารถนา สามีนางก็ทำเช่นกันแต่กระทำหลังนาง อาณิสส์ในการฟังธรรมและของถวายบูชาธรรมทำให้เกิดอัศจรรย์เป็นเสียงฆ้องและกลองดังลงมาจากสวรรค์ ท้าวพรหมทัตเห็นเช่นนั้นจึงประทานเงินทองทรัพย์สมบัติให้เพื่อจะได้สร้างกุศล และได้มีโอกาสถือศีลภาวนาจนสิ้นชีวิตแล้วพระนางพิมพาจึงกล่าวว่า "พระภูวดลข้าขอขมา"

17. ชาตินี้หนึ่งพระพุทธรเจ้าเสวยพระชาติเป็นกษัตริย์ชื่อบรรณราชา ส่วนพระนางเสวยพระชาติเป็นมเหสีเอกชื่อจันทมาลี ทั้งสองพระองค์ใฝ่ใจในการให้ทานมาก จนกระทั่ง

สร้างศาลาโรงทานขึ้นสำหรับบริจาคทาน มีผู้มารับทานมากมาย วันหนึ่งพระอินทร์แปลงกายเป็นยักษ์ มาขอพระราชทานพระมเหสีไปเป็นภิกษุอาหาร พระมหากษัตริย์จักโคร์พระราชทานเพราะมุ่งหมายพระโพธิญาณ จึงขำเล็งดูพระพักตร์พระมเหสี พระนางเข้าใจจึงกราบทูลให้พระราชทานพระนางเป็นภิกษุอาหารของยักษ์ พระองค์จึงหลังอุทกยกพระนางให้พร้อมทั้งกล่าวว่า “ใช่ว่าจะมีรัก พระท้าวน้องสุดสงสาร เรารักพระโพธิญาณ ยิ่งได้ร้อยเท่าแสนทวี ขอให้เราได้ตรัส พุทธโพธิ์พระชินสีห์ ในที่สุด “พระอินทร์ก็ขึ้นชม ย่อประนมถวายเยาวมาลย์ ว่าข้านี้ภูบาล มิใช่มารยักษา เป็นองค์ท้าวสหสันยน์ อันเป็นใหญ่ แกล้งลงมา เพิ่มพูนพระศรัทธา พระองค์เจ้าผู้เลิศไกร” พระภิกษุนี้พิมพาเล้าจบแล้วจึงกล่าวว่า “ชาตินั้นขอโทษกรรม อนุโทษอย่าได้มี ”

18. ชาติหนึ่งพระพุทเจ้าเสวยพระชาติเป็นกระแต ส่วนพระนางเสวยพระชาติเป็นนางกระแตกริยา ทำรังอยู่บนต้นไม้ริมชายฝั่ง วันหนึ่งลูกกระแตตกลงไปในมหาสมุทร นางกระแตร้องไห้เศร้าโศก กระแตผู้พ่อจึงอาสาวิดน้ำในมหาสมุทรด้วยการเอาหางจุ่มลงไปใต้น้ำแล้วขึ้นมาสะบัด เพื่อให้มหาสมุทรแห้งเอาลูกคืน เดือดร้อนถึงพระอินทร์ต้องแปลงกายเป็นชายแก่มาถามว่ากระแตทำอะไร เพื่ออะไร แล้วจึงห้ามว่า “อันน้ำในพระสมุทรลึกที่สุดสุดปัญญา แม่นชีวิตจักมรณา น้ำจึกแห้งอย่าสงสัย อย่าทำลำบากกาย เหนื่อยเสียเปล่า...” แต่กระแตก็ยังคงพากเพียรต่อไป พระอินทร์จึงช่วยชุบชีวิตลูกกระแต แล้วนำมาส่งให้ “กระแตสองตัวเมีย ครั้นได้ลูกก็ดีใจ” และรำพึงว่า “ความเพียรนั้นเป็นใหญ่ ให้สำเร็จทุกสิ่งอัน” พระนางพิมพาเล้าแล้วขอขมาโทษ

19. ชาติหนึ่งพระพุทเจ้าเสวยพระชาติเป็นพญากินนร ส่วนพระนางเสวยพระชาติเป็นนางกินนรวิภาทริจาริกา วันหนึ่งขณะที่พญากินนรพานางกินนรมิพรอยู่อย่างมีความสุขนั้น ท้าวพรหมทัตซึ่งเสด็จเข้าป่าล่าสัตว์ เห็นนางกินนรเกิดความพอใจ ใครจะได้เป็นมเหสี จึงยิงพญากินนรตายแล้วปลอมประโลมนางกินนรไปเป็นมเหสี แต่นางกินนรบินหนีเข้าป่าไป เมื่อท้าวพรหมทัตกลับไปแล้ว จึงกลับมาทอดบาทพญากินนรแล้วร้องให้คร่ำครวญอย่างหนัก ด้วยอำนาจผลบุญที่เคยสร้างมาก่อนทำให้พระอินทร์ทราบความจริงลงมาช่วยชุบชีวิตให้ ได้ครองคู่กันอย่างสุขสำราญจนสิ้นชีวิต ตอนท้ายกล่าวซ้ำว่า “เคยสนิทร่วมรักภักดี ตั้งแต่วันนี้ จักนิราศร้างห่างไกล ทำผิดคิดร้ายสิ่งใด น้องขออภัย แต่ก่อนให้ขาดโทษา”

20. ชาติหนึ่งพระพุทเจ้าเสวยพระชาติเป็นพระยาชื่ออัครราชภูบาล พระนางเสวยพระชาติเป็นมเหสีชมพูเทวี ท้าวอัครราชภูบาลใฝ่ใจในทางธรรม รักษาศีลห้าเป็นนิจ ส่วนมเหสีไม่ซื่อสัตย์ต่อพระสวามี เป็นชู้กับเสนา ท้าวอัครราชภูบาลกลับจากพึงธรรมเทศนาทรงทราบเรื่องราวระงับความโกรธได้ ให้ชู้ชายชู้ไปไกล โดย “ไม่ตรัสประภาษสิ่งใด ให้เคืองพระทัย พระคุณล้นเกล้าเศกา” พระนางภิกษุนี้พิมพากล่าวต่อว่า “โทษทัณฑ์ครั้งนั้นหนักหนา จงงดโทษา อย่าได้มีโทษสืบไป”

21. ชาติหนึ่งพระพุทเจ้าเสวยพระชาติเป็นท้าวณภคภูบาล ส่วนพระนางเสวย

พระชาติเป็นมเหสีโคตมี วันหนึ่งในขณะที่อำมาตย์น้อยใหญ่เข้าเฝ้ามากมาย ท้าวณคภูบาล “...ตรัสประภาษ ปรีดีเปรมปราศรัย ว่าสิ่งอันใด จักเสมอปัญญา ในโลกานี้ สิ่งอื่นไม่มี จักเปรียบเลยหนา” พระมเหสีทูลทัดทานขึ้นทันทีว่า “มีทรัพย์ประเสริฐ เป็นที่ล้าเลิศ สิ่งอื่นอันใด จักเสมอเงินทอง” ท้าวสินธุราชภูบาลมิได้พิโรธที่มเหสีกล่าวคำคัดค้านต่อหน้าเสนาอำมาตย์โดยไม่เกรงพระทัย กลับหาวิธีการพิสูจน์ โดยเรียกหาเสนาผู้เรื่องปัญญามาตั้งความว่า “เอ็งมีปัญญา บัดนี้จงไป บ้านอื่นเมืองไกล ตามใจปรารถนา ไปแต่มีอุปเล่า คนเดียวเอกาปีหนึ่งกลับมา ให้แจ้งพระทัย” ฝ่ายมเหสีก็เรียกหามนตรีผู้หนึ่งเข้ามาตั้งความเช่นกัน “ว่าท่านทุมินไม่ ไม่รู้อะไร เราให้ทรัพย์ไป พันหนึ่งโดยตรา ท่านเสด็จไป บ้านอื่นเมืองไกล ตามความปรารถนา ครั้นถึงปีใหม่ ท่านกลับคืนมา” ผลปรากฏว่า มนตรีที่เฝ้านำเงินไปในป่าหิมวาพบเพื่อนนักเลงสุรา ชื่อสุราเลี้ยงเพื่อนที่เอาแต่สนุกสนานเฮฮาจนเมาเมา ถูกเพื่อนขโมยเงินหมด ครบปีกลับมาเหลือแต่ผ้าพันกาย ส่วนเสนาผู้ฉลาดรู้จักเอาตัวรอดคบหาคนดี เข้าฝากตัวเป็นข้าเจ้านครเมืองหนึ่งให้คำปรึกษาความราษฎรที่ศาลจนคนเล้าลือรู้ถึงท้าวผู้ครองนครแต่งตั้งให้เป็นผู้ใหญ่ว่าความในศาล ทำงานด้วยความยุติธรรม จึงได้ลาภสักการะมากมาย เมื่อครบปีกลับ มาพร้อมด้วยทาสบริวาร เป็นเหตุให้มเหสียอมรับว่ามีปัญญาล้ำค่ากว่าสิ่งใด จบลงด้วยข้อความว่า “นางนำเอานิทาน แต่ก่อนกาลมาแจ้งไซ้ ได้ผิดชาติใดใด จงงดโทษโปรดเกศา”

22. ชาติหนึ่งพระพุทธรเจ้าเสวยพระชาติเป็นเจ้าผู้ครองเมือง ส่วนพระนางเสวยพระชาติเป็นนางกนิรี อาศัยอยู่ ณ ถ้ำทองแห่งหนึ่ง วันหนึ่งนางออกไปเที่ยวเล่นเก็บดอกไม้สำราญใจ เกิดติดตาข่ายของนายพรานเข้า บังเอิญวันนั้นเจ้าผู้ครองเมืองเสด็จประพาสป่า มาพบและเกิดเสนาหาในตัวนางกนิรี ตัดตาข่ายนายพรานออกนำนางกนิรีไปเป็นมเหสี พระองค์ต้องหาเกสรดอกไม้มาให้มเหสีเสวยจนดอกไม้หมดสิ้นทั้งในเมืองและนอกเมือง ในที่สุดเจ้านครต้องไปสิ้นชีวิตในป่าเพราะออกไปหาเกสรดอกไม้ให้มเหสี พระภิกษุณีพิมพาเล่าแล้วกล่าวว่า “เมียรักขออภัย ขออย่าให้มีเวรรา”

23. ชาติหนึ่งพระพุทธรเจ้าเสวยพระชาติเป็นกษัตริย์ชื่อโคธกุมาร ซึ่งมีความรู้ในด้านวาดรูปมีสติปัญญาเฉลียวฉลาดในเชิงช่าง ส่วนพระนางเสวยพระชาติเป็นมเหสีชื่อสมุทธา วันหนึ่งพระโคธกุมารใคร่เล่นพนันสกากับพญาชมภูราช ปรากฏว่าแพ้สกาจนหมดตัว ถูกพญาชมภูราชเอาตัวไปเป็นคนตัดหญ้าเลี้ยงช้าง ฝ่าย “ตัวข้าสมุทธา รู้กริยากก็ตามไป สั่งสอนพระภูวไนย ได้มีชัยแก่พญา” จึงจบลงที่พระนางภิกษุณีพิมพาเล่าว่า “ถ้อยคำอันประมาท มิควรที่จักเจรจา โทษนั้นขอขมา จงอย่าได้มาเกิดมี ”

24. ชาติหนึ่งพระพุทธรเจ้าเสวยพระชาติเป็นคนมั่งมีชื่ออนุเสทกุมาร ส่วนพระนางเสวยพระชาติเป็นภรรยาชื่อรัตเวสุมารี วันหนึ่งสามีภรรยาเดินทางไปยังตักสิลาธานี ขณะเดินอยู่กลางป่าพบโจรไพรจำนวน 500 คน เข้ามาล้อมจับ แต่อนุเสทกุมารยิงตายเกือบหมดเหลือโจรร้ายเพียงผู้เดียวกำลังสู้ต่อกันอยู่ สามีเหยียบดาบไว้ เรียกให้ภรรยาส่งดาบให้ นางกลับนึกรักโจร จึงส่งทางด้ามดาบให้โจรไพร โจรจับดาบได้ฆ่าฟันสามีตาย โจรพาตัวนางไป

ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ กรกฎาคม-ธันวาคม 2547

ด้วยแต่เกิดนึกถูกใจว่าจะไว้ใจได้อย่างไร แม้กับสามียังทำได้ถึงเพียงนี้ จึงปล่อยนางไว้กลางป่า นางได้คิดถึงสิ่งที่กระทำไว้กับสามี จึงโคกเศรำคร่ำครวญหาสามีจนสิ้นชีวิต พระนางภิกษุณีพิมพา ได้กล่าวขอขมาโทษว่า “โทษนั้นพันแสนทวี มีแก่ข้ามากนักหนา ขอโทษได้โปรดเกล้า พระองค์ เจ้าได้เมตตา ”

25. ชาตินี้พระพุทเจ้าเสวยพระชาติเป็นชาวเมืองชื่อสุวรรณมานพ ส่วนพระนางเสวยพระชาติเป็นชาวเมืองอีกเมืองหนึ่งชื่อจันทิมา เมืองที่สุวรรณมานพอาศัยอยู่ถูกข้าศึกยกทัพมาล้อมเมืองไว้ สุวรรณมานพหนีออกมาอาศัยอยู่ ณ เมืองที่นางจันทิมาอาศัย เกิดพบรักใคร่กัน กระทั่งครองคู่อยู่ด้วยกัน ไม่เคยจากร่างห่างกันเลย เมื่อสิ้นศึกสงคราม สามีจะกลับไปบ้านมารดา แต่ภรรยาไม่ยอมไปจนสิ้นชีวิต นางภิกษุณีพิมพาจึงขอขมาโทษที่ “โทษนั้นมีแก่ข้า ด้วยมีตามน้ำพระทัย”

26. ชาตินี้พระพุทเจ้าเสวยพระชาติเป็นดาบส บำเพ็ญพรตอยู่ในป่าไม่เคยรู้เลยว่ามนุษย์หญิงชายเป็นอย่างไร ด้วยอำนาจของพระดาบส ทำให้ฝนไม่ตกเป็นเวลานาน ชาวเมืองเดือดร้อนพระราชาก็ให้ใครดูว่าเป็นเพราะอะไร ใครทูลว่า เป็นเพราะพระดาบสเข้าฌานชั้นสูง ขอให้พระองค์หาทางทำลายฌานพระดาบสฝนจึงจะตก พระราชาให้พระธิดาปลอมตัวเป็นดาบสเข้าไปใกล้ ใช้น้ำกลั้วว่าเจ็บป่วยขอความช่วยเหลือ จนในที่สุดพระดาบสหลงใหลนางจึง “ขาดจากฌานบัดเดียวใจ พวกกันไปครองพารา” เล่าจบแล้วพระนางภิกษุณีพิมพากราบทูลว่า “ครานั้นข้าทำผิด ให้พระองค์เสียกิริยา ดโทษโปรดเกล้า ขอให้ไปเป็นเวรไป”

27. ชาตินี้พระพุทเจ้าเสวยพระชาติเป็นบุตรเศรษฐีชื่อสุเมธ วันหนึ่งนายคลังเข้ามาแจ้งว่าให้ไปดูทรัพย์สินในคลังสมบัติ ปรากฏว่ามีมากมาย ถามว่าเป็นของผู้ใดได้ความว่าเป็นของตกทอดมาจากทวด ปู่ พ่อ สืบต่อมาจนถึงสุเมธมานพ สุเมธมานพคิดว่าทวด ปู่ กระทั่งพ่อหวงทรัพย์สินไว้มากมายแต่เมื่อตายจากไป กลับไม่สามารถนำอะไรไปได้เลย จึงเปิดโรงคลังให้ทานทรัพย์สินจนหมดสิ้นในสามสี่เดือน แล้วจึงออกบวชเป็นฤๅษีเจริญศีลภาวนาจนกระทั่งได้ฌานเหาะเหินเดินอากาศได้ เทียบโปรดสัตว์มากมาย เป็นที่นับถือศรัทธาของคนทั่วไป วันหนึ่งพระพุทเจ้าในขณะนั้นคือพระทิวปังกรจะเสด็จมาฉันจังหันในเมือง ชาวเมืองต่างยินดีเร่งทำทางกันอย่างระมัดระวัง ดาบสสุเมธผ่านมาไม่ได้รับความสนใจโยติอย่างเช่นเคย จึงสอบถามดูรู้ความเข้าก็ยินดีช่วยทำทางด้วย ครั้นพระพุทเจ้าเสด็จมา ทางยังไม่เสร็จดาบสทอดตัวลงเป็นทางให้เดิน พระพุทเจ้าตรัสว่าต่อไปอีกสิบสี่สงฆ์จะได้อริสรู้เป็นพระพุทเจ้านางมีศดาได้ยินดีเก็บดอกบัวมา 5 ดอกประนมมือขึ้นตั้งเหนือศีรษะบูชาองค์พระสรรเพชญแล้วตั้งความปรารถนาว่า หากดาบสสุเมธจะได้ตรัสรู้เป็นพระศาสดา ตัวนางขอเกิดเป็นภริยาช่วยให้พระองค์ได้ตั้งสมบัติทุกชาติ พระดาบสค้ำขึ้น แต่พระพุทเจ้าทิวปังกรกลับมีพุทธปฏิภาณว่า นางเป็นคู่สร้างบารมี ในอนาคตพระองค์จะต้องบำเพ็ญบารมีโดยบริจาคบุตรทหารทานดาบสจึงรับทราบคำตั้งปรารถนาของนางด้วยความยินดี พระนางพิมพาเล่าจบแล้วกล่าวว่า “แต่ครั้งทิวปังกรมา บัดนี้สำเร็จแล้วตั้งความปรารถนา แต่ตามกันมาไม่ห่างไกล ที่นี้ตัดสิ้นความอาลัย ขาดกันแล้วแต่ไป ไม่มีเยื่อใยเท่าเกศา โทษที่ณทอนมีแต่หลังมา จงได้โปรดโทษโปรดเกล้า

จะบังคมลาพระองค์ไป ยังที่นิรพานสำราญใจ นื่องเห็นแจ้งประจักษ์พระทัย ขาดพ้นจากภัย
ในสงสาร ล่วงพ้นจากชาติกันดาร พยาธิมรณะทุกขไม่พะพาน ขาดจากสงสารชลาสัย”

28. ชาติหนึ่งพระพุทธเจ้าเสวยพระชาติเป็นกษัตริย์ชื่อนันทราชา ส่วนพระนางเสวย
พระชาติเป็นมเหสีชื่อมณฑลเทวี ต่อมาพระราชाल้อมไสครัทธาในทางบุญ สละราชสมบัติออกบวช
พระนางมณฑลเทวีก็ยังคงตามไปพยาบาลปรนนิบัติไม่ได้ขาดวันหนึ่งเกิดมีข้าศึกมาล้อมรอบพระนคร
นางตกใจวิ่งเข้าไปอยู่ในกุฎิ พระเห็นเช่นนั้นจึงขับไล่นางให้ไปไกล ๆ นางขัดใจอาละวาดฉีกจีวรพระ
เมื่อสิ้นชีวิตลงจึงตกนรกเล่าเรื่องแล้วพระนางจึงขอขมาโทษ

29. ชาติหนึ่งพระพุทธเจ้าเสวยพระชาติเป็นหนุ่มน้อยชื่อสายกษัตริย์ชื่อจันทกุมาร
ส่วนพระนางเสวยพระชาติเป็นมเหสีของพระเจ้าพรหมทัต เมื่อเจ้าพรหมทัตสิ้นพระชนม์แล้ว พระ
มเหสีเกิดเสนาหาจันทกุมาร จึงใช้กลมายาทำให้จันทกุมารหลงไหลอภิเษกสมรสด้วย แล้วครอง
ราชสมบัติต่อมา ด้วยเหตุที่มเหสีมีพระชนมายุมากกว่า ใครจะให้คู่เหมาะสมกันจึงลวงพระ
สวามีว่า พระองค์เริ่มมีหงอกแล้ว และแอบถอนผมขาวของพระนางให้ดู พระสวามีเกิดรู้สึก
ปลงสังเวชในสังขาร เห็นเส้นผมเป็นเส้นเหมือนเทวดาบอกสัญญาณแห่งความตาย จึงละทิ้ง
สรรพสิ่งรอบกายออกบวช พระภิกษุณีพิมพาขอขมาโทษที่เคยหลอกลวงพระพุทธเจ้าในชาตินี้

30. ชาติหนึ่งพระพุทธเจ้าเสวยพระชาติในตระกูลสูงส่ง มีปัญญามากไม่มีใครเทียม
จึงได้ครองราชสมบัติในกาลต่อมา ส่วนพระนางเสวยพระชาติเป็นชายา เคยมุสาว่ากล่าวพระ
สวามี ครั้นสิ้นชีวิตลงจึงตกนรกอยู่ช้านาน พระภิกษุณีพิมพาจึงขอขมาโทษในความผิดครั้งนั้น

31. ชาติหนึ่งพระพุทธเจ้าเสวยพระชาติเป็นพญาหงส์ ส่วนพระนางเสวยพระชาติ
เป็นนางหงส์ วันหนึ่งพญาหงส์และบริวารไปเล่นน้ำในสระของนางเขมมานารี พญาหงส์เกิด
ไปติดบ่วงแร้วนายพรานเข้า บริวารรวมทั้งนางหงส์บาทบริจาริกาบินหนีด้วยความกลัวภัย ทั้ง
พญาหงส์ได้ตามล่าพัง มีหงส์เสนาผู้หนึ่งจงรักภักดีพญาหงส์จึงตามไปอยู่เป็นเพื่อนตาย ครั้น
นายพรานจับไปถวายนางเขมมานารี นางให้พญาหงส์เทศนาธรรมให้ฟังถูกใจมากทำสักการะ
บูชาแล้วปล่อยไป พระนางภิกษุณีพิมพาจึงขอขมาโทษที่ “ตัวข้ากร่วมสงสาร เมื่อพระภูบาล ต้อง
บ่วงแร้ววิ้งหนีมา”

32. ชาติหนึ่งพระพุทธเจ้าเสวยพระชาติเป็นสุทดาบส ส่วนพระนางในชาตินั้นก็บวช
เป็นดาบสฤๅษีอยู่ด้วยกันในป่าหิมวา วันหนึ่งพระดาบสไปพบแม่เสือกำลังจะกินลูกเป็น
อาหารเพราะความหิวเนื่องจากตกไปอยู่ในเหวไม่มีอาหารจึง “จักใคร่ให้ตนแก่เสือกินเป็นอาหาร
ลูกเสือจักรอดบ่นาน ให้เนื้อเป็นทาน จักตรัสเป็นพระศาสดา” พระดาบสจึงเอาใบตาลมา
จกริกเป็นอักษรบอกความนางดาบสว่า “เราให้ชีวิตเป็นทานแก่แม่พยัคฆา แม้นตายเกิดพรหมโลก
เจ้าทำตามข้า แม้นตายจักได้ไปสวรรค์” แล้วจึงกระโดดลงไปให้เสือกิน ฝ่ายนางดาบสรอจน
ค่ำไม่เห็นพระดาบสกลับมาก็เป็นทุกข์ กลางคืนฝันว่าเห็นหัวใจพระดาบสขึ้นไปอยู่ถึงชั้นพรหม
รุ่งเช้าตามไปพบอักษรที่เขียนไว้จึงคิดจะทำตามที่พระดาบสบอกไว้เพราะเห็นว่า “ให้ทานชีวิตจิตใจ
อานิสงส์อันใด จักเปรียบเสมอได้ไม่มี จักได้เสมอด้วยพระชินสีห์” นางดาบสจึงกระโจนลงไป ให้
เสือกินเป็นอาหาร สิ้นชีวิตไปเกิดบนสวรรค์ พระภิกษุณีพิมพาเล่าเรื่องในชาตินั้นแล้ว ขอขมาโทษ

ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 กรกฎาคม-ธันวาคม 2547



33. ชาตินี้พระพุทเจ้าเสวยพระชาติเป็นโคบาล ส่วนพระนางเสวยพระชาติเป็นธิดาของท้าวพระยาเมืองหนึ่ง ต่างฝ่ายต่างรูปร่างมาก เมื่อธิดาเจ้าเมืองอายุได้ 16 ปีคิดจะใคร่ได้คู่ครองที่ตนพึงพอใจ ท้าวพระยาจึงประกาศให้หนุ่มน้อยใหญ่เข้ามาให้นางเลือกคู่ในงานใหญ่ที่จัดขึ้น นางกลับไม่ชอบลูกผู้ใดมีตระกูลที่มาเสนอตัวให้เลือก แต่เกิดพึงพอใจเลือกนายโคบาลซึ่งมาเที่ยวงาน ท้าวพระยาจัดการเชกสมรสให้ครองคู่กัน เมื่อท้าวพระยาสิ้นชีวิตลงนายโคบาลจึงปกครองบ้านเมืองต่อมา กระทั่งมีอายุได้ 49 ปี เกิดมองเห็นทุกข์จากความเกิดแก่เจ็บตาย จึงสละทุกสิ่ง ออกบวชบำเพ็ญเพียรตามลำพัง กระทั่งสิ้นชีวิตไปเกิดในชั้นพรหมโลก พระภิกษุนี้พิมพ์านำมาเล่าเพื่อขอขมาโทษเหตุกรรมที่อาจผิดพลาดในชาตินั้น

34. ชาตินี้พระพุทเจ้าเสวยพระชาติเป็นสามเณร ส่วนพระนางเสวยพระชาติเป็นพระธิดาในพระมหากษัตริย์ วันหนึ่งพระธิดาออกมานั่งดูมหรสพหน้าพระลาน พบกับสามเณร เกิดพึงพอใจกัน ความทราบถึงพระราชารับสั่งให้ขับไล่ออกจากวัง ได้รับทุกขเวทนา มากทั้งสามมีและภรรยา ต่อมาพระราชมารดาช่วยให้ได้กลับมาอยู่ในวัง แต่อยู่ได้เพียงหนึ่งปี สามเณรหนีกลับไปบวชใหม่ นางตามไปใช้มายาจนต้องลาสิกขา สามเณรหนีออกบวชและต้องลาสิกขาเพราะภรรยาถึงห้าหกเจ็ดครั้ง พระนางพิมพ์าจึงขอขมาโทษที่กระทำ “พิราภล ให้พระองค์สักจากชี” ในชาตินั้นว่า “โทษนั้นขอขมา งดโทษาเกล้าเกศิ จักลาพระมุนี เข้าสู่ห้วงพระนิพพาน”

35. ชาตินี้พระพุทเจ้าเสวยพระชาติเป็นทุกขมานพเห็นใจ ส่วนพระนางเสวยพระชาติเป็นทุกขกุมารีภรรยา สองสามีภรรยายากจนมาก วันหนึ่งทราบข่าวว่าพระพุทเจ้าในครั้งนั้นเสด็จมาพร้อมพระสาวกใคร่จักทำบุญ จึงไปนิมนต์มาฉันจังหันที่บ้านทั้ง ๆ ที่แทบจะไม่มีอะไรถวาย พระพุทเจ้าทราบจากทิพยญาณแล้วจึงเปิดประตู ออกมารับนิมนต์ พระอินทร์และนางสุชาดาดลมาจัดแต่งจังหันอันโอชะให้ หอมตลบไปทั่วเมือง หลังจากฉันจังหันแล้ว พระพุทเจ้าตรัสว่า กาลต่อมาเนิ่นนานเป็นอสงไขย ทุกขมานพจะได้ตรัสรู้เป็นพระศาสดา นางทุกขกิริยาได้ยินดีนั้นจึงตัดเส้นผมบูชาพระพุทเจ้าตั้งจิตอธิษฐานว่า ถ้าสามีได้ตรัสรู้เป็นพระบรมศาสดา ตนเองขอเป็นภิกษุณีบวชในพระพุทศาสนาด้วย พระนางพิมพ์าเล่าแล้วขอขมาโทษในสิ่งที่เคยผิดพลาดในชาตินั้น

36. ชาตินี้พระพุทเจ้าเสวยพระชาติเป็นพญานกกระยาง รักษาศีลในพระพุทศาสนาอย่างมั่นคง ไม่ยอมกินปลาเป็นอาหาร ต่อมาอีกเจ็ดวันสิ้นชีวิตไปเกิดในสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ด้วยความผูกพันจึงมานำพระนางพิมพ์าซึ่งขณะนั้นเสวยพระชาติเป็นนางนกกระยางขึ้นไปบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์เพื่อให้เห็นผลของกรรมดี และพร่ำสั่งสอนให้รักษาศีลไม่ฆ่าสัตว์ แล้วนำกลับมาส่ง เมื่อนางนกกระยางกลับมารักษาศีลครบเจ็ดวัน สิ้นชีวิตลงได้ไปเกิดบนสวรรค์ อยู่ร่วมวิมานเดียวกันกับสามีอย่างมีความสุข พระนางพิมพ์าขอขมาโทษที่เคยฆ่าสัตว์ตัดชีวิตหาเลี้ยงชีพในชาตินั้น

37. ชาตินี้พระพุทเจ้าเสวยพระชาติเป็นพญากินนร ส่วนพระนางเสวยพระชาติเป็นนางกินรีบาทบริจาริกา อยู่ร่วมกันมาอย่างมีความสุข วันหนึ่งชวนกันไปเที่ยวป่า ขณะ

ผลิตเพลินอยู่กับการชมดอกไม้ริมฝั่งน้ำนั้น เกิดฝนตกหนัก น้ำท่วมฝั่งพระยากินนรกับนาง
กินรีถูกน้ำพัดพาไปคนละทาง ทุกข์ใจมาก แต่ครั้งรุ่งสว่างก็ได้พบกัน พระภิกษุนี้พิมพาเล่า
จบกล่าวว่า “ได้สุขได้ทุกขันธ์นรันดร ไม่จากไกลกัน บัดนี้จักตัดเสียไกล”

38. ชาตินี้พระพุทเจ้าเสวยพระชาติเป็นนกคุ้มไพร ส่วนพระนางเสวยพระชาติ
เป็นนางนกคุ้ม ทำรังอยู่ด้วยกันในป่ามีลูกน้อยกำลังน่ารัก วันหนึ่งลูกตกลงมาบนพื้นดิน เกิด
ไฟป่าลุกลามขึ้น นกคุ้มทั้งคู่ช่วยกันกางปีกดับไฟ จนไฟไหม้ปีกหางหมด แต่ก็รอดชีวิตมาได้
พระนางพิมพากล่าวว่าเคยร่วมสุขร่วมทุกข์กันตลอด ไม่เคยต้องพรากจากกัน ทว่าบัดนี้ “แต่
จักตัดกันไป ตัดเยื่อตัดใย ตัดทิ้งไม่ตรีเส่นหา” จึงขอขมาโทษที่ทำให้พระองค์ต้องเหนื่อยยาก
ลำบากในชาตินั้น

39. ชาตินี้พระพุทเจ้าเสวยพระชาติเป็นท้าวพระยาชื่ออำไพราชภูบาล ส่วน
พระนางเสวยพระชาติเป็นอัครชายาชื่อนางโนชา ขณะที่พระนางโนชากำลังตั้งครรภ์นั้นเกิดมีใจ
ปรารถนาจะได้ท่องเที่ยวไปในจักรวาล ท้าวพระยาอำไพราชภูบาลจึงต้องทรงหงส์เหินพำนำ
พระนางไปท่องเที่ยวทั่วจักรวาล แล้วจึงเสด็จกลับเมือง ต่อมาพระนางประสูติพระกุมารที่มี
บุญญาธิการมากเป็นจักรพรรดิครองสมบัติสืบมา พระนางพิมพาจึงขอขมาโทษที่ทำให้
พระองค์ต้องเหนื่อยยากลำบากภายในชาตินั้น

40. ชาตินี้พระพุทเจ้าเสวยพระชาติเป็นสุคฆมานพกุมาร ส่วนพระนางเสวย
พระชาติเป็นภริยาชื่อ นางมคฉรี สุคฆมานพมีใจศรัทธาในการทำบุญทำกุศลจึงนิมนต์พระมา
ฉันภัตตาหารที่บ้านวันละ 8 รูปทุกวัน ส่วนนางมคฉรีภรรยาไม่เห็นด้วย กล่าวว่า “น้ำใจนี้หนักหนา
ข้าวของอาตมา ทำบุญให้สูญสิ้นไป ให้เจ้ากูฉันได้อะไร” วันหนึ่งสามีจะเดินทางไปค้าขายต่าง
เมือง สั่งภรรยาให้นิมนต์พระมาฉันภัตตาหารที่บ้านทุกวันเช่นที่เคยทำ แต่ “ส่วนเมียอาธรรม
กลัวทรัพย์จักสิ้นสูญไป ไม่ทำกุศลสิ่งใด ใสบาตรก็ไม่ใสบ่ ศีลทานก็ไม่รักษา” สามีกลับมาสอบ
ถาม นางมุสาวว่ากระทำตามที่สั่งไว้ทุกวัน ส่วนสุคฆมานพยังคงมั่นคงในศรัทธา จำศีล ภาวนา
ทำสมาธิทุกคำคืน พระอินทร์ให้มารับตัวไปสวรรค์ สุคฆมานพยังห่วงภรรยา ลงมาบอก
กล่าวให้ทำบุญตายแล้วจะได้ไปเกิดบนสวรรค์ แต่ภรรยาไม่ปฏิบัติตาม ยมบาลจึงมารับ
ตัวนางไปลงนรก ภิกษุนี้พิมพากล่าวความชาตินั้นแล้วขอขมาโทษ ที่ไม่เชื่อฟังในครั้งนั้น

41. ชาตินี้พระพุทเจ้าเสวยพระชาติเป็นพระดาบส ส่วนพระนางเสวยพระชาติ
เป็นสตรีสวยชื่อพิมพา วันหนึ่งนางพิมพาไปพึงธรรมชาตินา พระดาบสเห็นเข้าเกิดความเสนาหา
ลาลึกษาออกมา แล้วไปสูลงนางจากบิดา แต่นางพิมพาไม่พึงใจดาบสผู้นี้ จึงให้อาสาทำงาน
จนกว่านางจะพอใจ แต่ “ใช้ให้ทำการนานา เหมือนทาสทาสา ข้างยังไม่ชอบน้ำใจ ยังทำอาสา
สืบไป ข้าไกรรพุนไฟ ให้จับเอาตัวดีด่า” ดาบสเห็นว่าทำงานอาสาได้ถึง 3 ปีแล้ว นางยังไม่
พึงพอใจ จึงคิดว่าคงไม่ใช่เนื้อคู่กัน กลับไปบวชเป็นฤๅษีอีกครั้งหนึ่ง จำเวญฎณจนสิ้นชีวิต
ไปเกิดในชั้นพรหม ภิกษุนี้พิมพากล่าวความชาตินั้นแล้วขอขมาโทษ

42. ชาตินี้พระพุทเจ้าเสวยพระชาติเป็นพญาอุททอง ส่วนพระนางเสวยพระ
ชาติเป็นนางนงกยูงภริยา วันหนึ่งไปเดินเล่นริมสระน้ำ พญาอุททองเกิดไปติดบ่วงแร้วของนาย

พรานป่า ถูกนำไปเลี้ยงในบ้าน พญายุงทองทนอดอยากอยู่บ้านนายพรานถึงหนึ่งปี วันหนึ่ง นายพรานไปเที่ยวป่า มีบุรุษหนึ่งเดินมาเห็นนกยุงถูกจับผูกไว้เช่นนั้นจึงปล่อยไป พญายุงทองรีบกลับมารังด้วยความดีใจ กลับถูกนางยุงทองจับไล่ผลัดไล่เพราะเข้าใจว่า “พญานกยุงไปป่า ได้นางมยุรา อันงามหนุ่มน้อยมีสี ไปอยู่พนาสี ” แม้นพญานกยุงทองจะอธิบาย เหตุผลให้ฟังอย่างไรนางก็ไม่ฟัง จับไล่จน พญานกยุงต้องไปอยู่บนภูเขาจากกันจนตาย ภิกษุ นี้พินพาเล่าแล้วขอชมมาโทษที่ “ไม่เชื่อไม่ชอบน้ำใจ” ด้วยเหตุผลว่า “ชาตินั้นจิตข้าฉันหา ไม่รู้ ภาษา โปรดข้าพินพาจอมไตร”

43. ชาติหนึ่งพระพุทธเจ้าเสวยพระชาติเป็นบ่าวท้าวพรหมทัต ส่วนพระนางเสวย พระชาติเป็นทาสของท้าวพรหมทัตเช่นกัน ทั้งสองเป็นสามีภรรยา กัน ฝ่ายสามีรับแจก ข้าวสารจากท้าวพรหมทัตทุกวัน แล้วนำมาแบ่งเป็นสามส่วนดังนี้ “ส่วนหนึ่งให้มารดาไท ส่วน หนึ่งเอาไป เลี้ยงชีวิตลูกเมียสองรา ส่วนหนึ่งให้ทานอัครา เอาไปบูชา คุณพระศรีรัตนตรัย” นอกจากทำบุญให้ทานแล้ว ชายเข็ญใจยังสนใจฟังธรรมเป็นนิจด้วยความศรัทธาเลื่อมใส วัน หนึ่งขณะนั่งฟังธรรมอยู่นั้น พระพรหมทัตรับสั่งให้หา ก็ไม่ยอมไป จึงถูกรับสั่งให้ประหารชีวิต แต่ปรากฏเป็นอัศจรรย์เพชรฆาตมือสั่นยกดาบไม่ไหว แผ่นดินสั่นนั้นหวั่นไหว จักรพรรษา หักฟังลงมา ท้าวพรหมทัตตกใจจึงขอภัยในสิ่งที่กระทำ แล้วพระราชทานสมบัติให้สามี ภรรยาเข็ญใจคู่นั้น ให้อยู่เป็นสุขสืบไป พระนางเล่าแล้วขอชมมาโทษ

44. ชาติหนึ่งพระพุทธเจ้าเสวยพระชาติเป็นทุกขมานพ ยากจนมาก ต้องหาปลา เป็นอาหาร ส่วนพระนางเสวยพระชาติเป็นนางพญานกชื่ออักษรสกฤณี พบทุกขมานพจึงถามว่า “หาปลาเอาผล ประโยชน์ด้วยสิ่งอันใด” ทุกขมานพตอบว่า “เราคนเข็ญใจ หาปลาเพื่อเลี้ยง อาตมา” นางพญานกเล่าเรื่องของตนว่า “ข้าเห็นเวหา เร่หาเลี้ยงปากยากใจ” แล้วถามต่อไป อีกว่าถ้านางช่วยให้ได้ครองเมืองจะให้อะไรแกนาง ทุกขมานพตอบว่า “ถ้าช่วยเราได้ ราช สมบัติเป็นพระยา บุญคุณนั้นมากนักหนา จะให้กินปลา ทุกวันเวลารাত্রี” นางพญานกยก้าว่า “สัจจทั้งนี้ จำต้องอย่าเสียสัจจา” แล้วนางก็ให้นั่งบนหลังหาเครื่องทรงสำหรับภักษัตริย์ให้สวม และบินไปยังเมืองทักขินซึ่งพระราชาก็เพิ่งสิ้นพระชนม์มีแต่พระธิดา ชาวเมืองเห็นทุกขมานพ นั่งมาบนหลังนกก็ศรัทธา เหล่าเสนาพร้อมเชิญให้ครองเมือง นางพญานกก็สำราญใจได้ปลา กินทุกวัน แต่แล้ววันหนึ่งพระราชาก็กลับเรื่องตนเองยากจนจะรู้ถึงผู้คน จึงคิดกำจัด นางพญานก โดยให้อำมาตย์จับไปถอนขน นางพญานกได้รับความทุกข์เวทนา มาก แอบ ซ่อนรักษาตัวเป็นเวลาหนึ่งปี จนขนขึ้นดีแล้วจึงมาหลอกพระราชาก็ว่า ถ้าจะครองเมืองอีก เมืองหนึ่งซึ่งใหญ่โตมาก มีสนมกำนัลช่วยขวามากมายให้ขึ้นหลังนาง นางจะนำไป ด้วยความ โลก ทุกขราชา ขึ้นหลังนางไป นางบินลงไปให้สร่งน้ำ ณ ห้วงน้ำใหญ่แห่งหนึ่ง แล้วปล่อยทิ้ง ไว้ที่นั่น นางบินขึ้นท้องฟ้าแล้ว “ร้องตัดพ้อลงมา ได้เป็นพระยา จักฆ่าเราเสียให้ตาย คนอก ตัญญูหมาย อยุให้สบาย ที่ชายสมุทรวาริ” แล้วนางนกก็บินหนีไป ภิกษุนี้พินพานำเรื่องมา เล่าเพื่อ “ขอโทษแต่ชาติก่อนไกล ข้าปล่อยให้พระองค์ไป อยุริมสมุทรไท ได้ยากลำบากเวทนา”

45. ชาติหนึ่งพระพุทธเจ้าเสวยพระชาติเป็นพระมหากษัตริย์ชื่อพันธุมิตราชา ส่วน

พระนางเสวยพระชาติเป็นมเหสีชื่อ พันธุมิตเทวี พระนางเล่าว่าตั้งแต่อภิเษกสมรสกันแล้วอยู่ด้วยกันตลอดเวลา ไม่เคยจากร่างห่างกัน จนกระทั่งเกิดโรคภัย ก็เฝ้าพยาบาลรักษาอย่างดี มิได้รังเกียจที่จะแตะต้องแม้อาคมของพระสวามี ครั้นสิ้นพระชนม์ไปแล้วก็ยังมีธาตุไว้บูชา แต่ครั้งนี้จะต้องตัดขาดจากกันไปสู่มืองนिरพานจึงขอขมาโทษแต่หนหลัง

46. ชาติหนึ่งพระพุทเจ้าเสวยพระชาติเป็นชายเข็ญใจชื่อศิโรมานพ ส่วนพระนางเสวยพระชาติเป็นภรรยาชื่อโคตมี ทั้งสองสามีภรรยาศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนามาก วันหนึ่งพระภิกษุสงฆ์มาเยี่ยมบิณฑบาต ที่เชิงบันได นางโคตมีนำข้าวตอกจะลงบันไดไปตักบาตร บันไดเกิดหักทำให้นางพลัดตกลงตรงหน้าพระภิกษุ นางรีบเดินหนีไปเพราะความอาย ครั้นกลับมา “ถึงเรือนก็โกรธโกรธา แก่ผิวว่าไม่พิจารณา กระโดดดูแต่ว่า ไม่แต่งไม่ทำขึ้นใหม่ ทูตเฝ้าเอาไม่ปราศรัย พระองค์คึดใจ ไม่โกรธแก่เมียเลยหนา พระคุณล้นเกล้าเกศา โทษน้องนักหนา อย่าได้เป็นเวรสืบไป”

47. ชาติหนึ่งพระพุทเจ้าเสวยพระชาติเป็นชายเข็ญใจชื่อสุวรรณกุมาร ส่วนพระนางเสวยพระชาติเป็นภรรยาชื่อสนทรี วันหนึ่งทำแพข้ามลำน้ำไปหาพิน ถึงฝั่งแห่งหนึ่งเห็นทรายชายฝั่งน้ำงามมาก จึงช่วยกันก่อพระเจดีย์ทราย แล้วเก็บดอกไม้ในป่ามาสักการบูชา ขณะที่กำลังชื่นชมโลมณสีในกรรมดีที่ได้กระทำนั้นเอง หญิงชายทั้งคู่ก็ลอยเลื่อนขึ้นไปบนสวรรค์ มีวิมานผุดขึ้นให้เข้าไปอาศัย เทวดาเห็นก็สงสัยว่าเหตุใดมนุษย์สามารถขึ้นมาอยู่บนสวรรค์ได้ เมื่อได้ทราบเหตุผลแล้วก็ปลั่งวาจาสาธุ สุวรรณกุมารกับสนทรีก็รีบเปลี่ยนสภาพกายมนุษย์เป็นกายทิพย์ อยู่บนสวรรค์อย่างมีความสุขสืบมา พระนางพิมพ์าจึงกราบทูลพระบรมศาสดาหลังจากเล่าเรื่องในพระชาตินี้จบลงว่า “แต่ก่อนคุณเคยกันมา มิได้นิรา นิราสร้างห่างไกล เกิดไหนเกิดด้วยกันไป ร่วมพิศมัย ร่วมสุขร่วมทุกข์กันมา ไม่ตัดจากความเสน่หา แต่นี้จะนิรา นิราจะขาดกันไป ”

48. ชาติหนึ่งพระพุทเจ้าเสวยพระชาติเป็นชายเข็ญใจชื่อคิณมานพ ส่วนพระนางเสวยพระชาติเป็นภรรยาชื่อลาลัมภา วันหนึ่งขณะเข้าป่าด้วยกันพบพระฤๅษีตนหนึ่งถูกมัดกลิ้งอยู่บนพื้นดิน จึงช่วยแก้มัดให้ ผุ่ชนทั้งหลายเห็นดังนั้นก็โกรธจับคิณมานพไว้แล้วไปกราบทูลพระราชา พระราชารับสั่งให้ประหารชีวิต คิณมานพอธิษฐานให้พระรัตนตรัยคุ้มครอง เป็นเหตุให้เทวดาออกมาปรากฏกายและแสดงเดชให้อัศจรรย์ของพระราชาตกลงมา พระราชาจึงเรียกคิณมานพเข้าไปถามเหตุ ว่าทำไมจึงเกิดอัศจรรย์เช่นนี้ คิณมานพเล่าความไปตามจริง พระราชาจึงโปรดให้ประทานรางวัลในคุณงามความดีที่กระทำและนิมนต์พระฤๅษีเข้ามาเพื่อขออภัยโทษไม่ให้เป็นเวรสืบไป พระนางนำเรื่องในพระชาตินี้มาเล่าแล้วขอขมาโทษ

49. ชาติหนึ่งพระพุทเจ้าเสวยพระชาติเป็นเศรษฐีชื่อโภคโภคา มีน้ำใจเลื่อมใสศรัทธาในพุทธศาสนา ครั้งนั้นพระบรมศาสดาเสด็จมาโปรดสัตว์ ทั้งพระราชาและหมู่ประชาชนต่างก็ชื่นชมยินดีที่ได้มีโอกาสทำบุญกับพระพุทองค์ พระราชาประกาศว่าถ้าใครสามารถนิมนต์พระพุทเจ้าให้จำพรรษาอยู่ในเมืองนี้ได้จะยกพระธิดาให้เศรษฐีสามารถนิมนต์ได้ จึงได้อภิเษกสมรสกับพระธิดาซึ่งคือพระนางภิกษุณีพิมพ์าในชาติปัจจุบันนั่นเองและได้ครอง

เมืองสืบมา พระนางยกเรื่องมาแล้วเพื่อขอขมาหากมีโทษทัณฑ์ใด ๆ ในชาตินั้น

50. ชาติหนึ่งพระพุทธเจ้าเสวยพระชาติเป็นเศรษฐีชื่อการะกะ พระนางเสวยพระชาติเป็นภรรยาชื่อนางอนัจจา ต่อมาเศรษฐีการะกะไปเล่นพนันกับท้าวพญา แพ้พนันหมดตัว จนเป็นหนี้ท้าวพญา เศรษฐีการะกะชวนภรรยาไปขอผิดผ่อนหนี้ไว้ 7 วัน หลังจากนั้นจึงชวนกันไปหาพระฤๅษี ได้ร่ำเรียนวิชากับพระฤๅษีกลับมาเล่นการพนันกับท้าวพญาอีก ครั้งนี้ได้ชัยชนะได้ทรัพย์สินคืนมา พระนางพินพาแล้วแล้วจึงขอขมาโทษ ดังข้อความที่ว่า “ข้าสอนข้าว่า ทุกสิ่งถ่วงถ่วง... แก่พระชินสีห์ ประมาทพลาดพลั้ง แต่หลังอันมิ ได้โปรดเกิด งดโทษโทษา ”

51. ชาติหนึ่งพระพุทธเจ้าเสวยพระชาติเป็นพระมหากษัตริย์ ส่วนพระนางเสวยพระชาติเป็นมเหสี วันหนึ่งพระมหากษัตริย์พินันสู้กันด้วยช้างกับเสนา มเหสีเห็นพระสวามีแพ้หลายครั้ง จึงแย้มพระสรวลทำให้พระสวามีพิโรธมาก พระนางจึงแนะนำกลยุทธีให้ จนพระองค์สามารถเอาชนะเสนาได้ พระนางพินพาแล้วแล้วกล่าวว่า “แต่ก่อนนอกชาติ เคยสอนให้ฉลาด สนิทกันมา ที่นี้ขาดแล้ว กระหม่อมแก้วน้องอา จึงงดโทษา อย่ามีสืบไป”

52. ชาติหนึ่งพระพุทธเจ้าเสวยพระชาติเป็นเศรษฐีชื่อ วานันนทะ ส่วนพระนางเสวยพระชาติเป็นภรรยาชื่อสาริวัน วันหนึ่งเศรษฐีปรึกษากับภรรยาว่าทรัพย์สินทั้งปวงไม่เพียงอาจจะโดนริบไปเป็นของหลวงก็ได้ อาจจะเกิดไฟไหม้ก็ได้ อาจจะถูกโจรผู้ร้ายลักขโมยไปก็ได้ หรือบางทีตนเองอาจสิ้นชีวิตทิ้งทรัพย์สินไปเองก็ได้ จึงคิดกันว่าควรแบ่งทรัพย์สินเป็น 3 ส่วน ส่วนหนึ่งไว้สำหรับเกื้อหนุนพี่น้องลูกหลาน ส่วนหนึ่งไว้สำหรับเลี้ยงชีวิต อีกส่วนหนึ่งสำหรับทำบุญให้ทาน แล้วจึงปฏิบัติตามนั้น กล่าวถึงท้าวพญาเมืองหนึ่งไม่เคยมีจิตศรัทธาในทางศาสนา มัวเมาอยู่กับอำนาจ ยศ ครั้นตายไปเป็นเปรตมากินน้ำลายที่คนถมคายเศษอาหาร ครั้นนั้นเศรษฐีรับประทานอาหารแล้ว บ้วนปากลงไปถูกตรงหัวของเปรตท้าวพญา เปรตท้าวพญาโกรธมาก ต่อว่าขึ้น เศรษฐีจึงถามไถ่ว่าเป็นใคร ทำไมจึงเป็นได้ถึงขนาดนี้ ครั้นทราบความจริงช่วยเหลือโดยทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ เปรตท้าวพญาได้รับส่วนบุญ หลุดพ้นจากการเป็นเปรตไปเกิดเป็นเทวดาได้ทิพย์วิมานบนสวรรค์อยู่ชั้นดาวดึงส์ พระนางพินพาแล้วแล้วขอขมาโทษ

53. ชาติหนึ่งพระองค์เสวยพระชาติเป็นพญาช้างฉัททันต์ ส่วนพระนางเสวยพระชาติเป็นนางช้างคู่ชีวิต พญาช้างฉัททันต์เลื่อมใสในพระศาสนา มักไปฟังธรรมเสมอ วันหนึ่งเกิดศรัทธามาก ยกนางช้างถวายแด่พระฤๅษี แล้วตั้งจิตอธิษฐานขอตรัสรู้เป็นพระบรมศาสดา ส่วนนางช้างก็ยินดีในกุศลนั้นตั้งจิตอธิษฐานว่า ขอให้นางได้เป็นภิกษุณีในสมัยนั้นด้วย พระนางเล่าแล้วก็กล่าวว่า “ในกาลบัดนี้ ก็สำเร็จความปรารถนา พระองค์ก็ได้ตรัส พุทธโพธิ์เจ้าโลกา ตัวข้าชื่อพินพา ตรัสเป็นนางภิกษุณี สิ้นอาสวกิเลส ขาดกิเลสแล้วพันปี ถึงที่เกษมศรี ลุสมความปรารถนา แต่เราทั้งสองสร้าง ผลกุศลอันทำมา มากมายพันพรรณา ได้ถึงสี่สองไชย แสนกลับพิเศษสงขยา จักคนนาเป็นกำไร เวียนตายเวียนเกิดในสามภพโลกโลกา บัดนี้พันชาติทุกข์ ถึงที่สุขขิรมยา สำเร็จความปรารถนา ข้ามบ่วงโลกสงสาร”

54. ชาติหนึ่งพระพุทธเจ้าเสวยพระชาติเป็นพระราชา ส่วนพระนางเสวยพระชาติเป็นบุตรเศรษฐี ชื่ออตุตมเทวีมีรูปโฉมงดงามมาก ชายใดได้เห็นจะหลงใหลในตัวนางจนสลบ

ไป ขาวนี้เลื่องลือจนถึงพระกรรณของพระราชา จึงรับสั่งให้พราหมณ์ 4 คน มาดูนาง ปรากฏว่าพราหมณ์ทั้งสี่ได้ยลโฉมนางก็สลบไป จึงไปกราบทูลให้พระองค์ทรงทราบ พระองค์มีรับสั่งให้เสนามาตย์ไปดูนางอีกครั้ง ก็ปรากฏว่าสลบถูกหามออกมาอีก จึงเสด็จไปเอง ครั้นเมื่อทอดพระเนตรเห็นนางอุดมเทวีก็สลบไปเช่นกัน พระราชาจึงเสด็จไปเฝ้าพระพุทธเจ้า กราบทูลถามว่าธิดาเศรษฐีมีบุญอย่างไร พระพุทธเจ้าบอกกล่าวว่า ในอดีตชาตินางเคยถวายผ้าไตรจีวรแด่พระเจ็ดกัมโปช และตั้งจิตอธิษฐานไว้ว่าหากใครเห็นนางให้หลงใหลในความงามจนสลบไป พระราชาน้อยพระทัยที่นางไม่สนใจพระองค์ จึงให้เฝ้าบ้านนาง ด้วยบุญของนางแต่ชาติปางก่อนทำให้เกิดปราสาทแก้วรองรับนางไว้ไม่ให้ไฟไหม้ พระราชาจึงเข้าจับพระหัตถ์นางไว้ นางไม่พึงพอใจ ต่อสู้ ตบตะ แต่พระราชาก็ไม่พริบตาในที่สุดก็ได้นางเป็นมเหสี นางพิมพาเล่าจบแล้วจึงกล่าวว่า “ชาตินั้นข้าทำผิด ต่อพระองค์ขอภัย อย่าเป็นเวรสืบไป แต่ข้าผู้บาทบาศรี”

55. ชาติหนึ่งพระพุทธเจ้าสวดยพระชาติเป็นอำมาตย์ ส่วนพระนางเสวยพระชาติเป็นภริยา วันหนึ่งอำมาตย์ปรึกษากับภริยาว่าทรัพย์สมบัติเป็นของไม่เที่ยงจึงควรรู้จักใช้ ให้ภริยาแบ่งเป็น 3 ส่วน ส่วนหนึ่งสำหรับ “จักทำทานแก่บุคคล ทานนั้นจักตามไป ภายภาคหน้า เกื้อหนุนตน ในขณะที่เมื่อเราจน ท่องเที่ยวไปในสงสาร” อีกส่วนหนึ่งไว้เลี้ยงชีวิตและลูกหลาน ส่วนหนึ่งสำหรับเลี้ยงเพื่อน ภริยาก็ปฏิบัติตามนั้น อยู่มาวันหนึ่งพระราชาให้เข้าเฝ้า เพื่อสั่งการเรื่องการศึกษา อำมาตย์กราบทูลทูลทวนทวดพระมหากษัตริย์เรื่องที่มีรับสั่งให้ยกทัพไปตีเมื่อน้อยใหญ่ ให้เก็บบริบททรัพย์เงินทองเข้าท้องพระคลัง ว่าเป็นการไม่ควรอาจตกนรกได้ จึงเป็นเหตุให้ถูกรับสั่งให้นำไปประหารชีวิต แต่ด้วยคุณความดี อำมาตย์จึงรอดชีวิตมาได้เพราะเทวดาช่วย ทั้งยังได้ข้าวของ เงินทอง ข้าทาสมากมาย พระนางพิมพาขอขมาโทษหากทำผิดพลาดประการใดในชาตินั้น

56. ชาติหนึ่งพระพุทธเจ้าสวดยพระชาติเป็นอิกา ส่วนพระนางเสวยพระชาติเป็นบาทบริจาริกา อิกาสองตัวผิวเมียชอบฟังธรรมจากพระสาวกที่มาอาศัยอยู่ในป่า รักษาศีลห้า บำเพ็ญบารมีหวังตรัสรู้เป็นพระบรมศาสดา ครั้นตายลงได้ไปเกิดบนสวรรค์ พระนางพิมพาเล่าจบแล้วจึงขอขมาโทษ

57. ชาติหนึ่งพระพุทธเจ้าสวดยพระชาติเป็นพญานกแขกเต้าอยู่ในป่า พระนางพิมพาเสวยพระชาติเป็นนกสาริกาอยู่ในกรงทองข้างแท่นที่บรรทมของพระราชา วันหนึ่งนางขออนุญาตไปเที่ยวป่าพบนกแขกเต้าเกิดหลงรักกันขึ้น นกแขกเต้าติดตามนางเข้าวังด้วยความรัก ท้าวพาราเกรงว่านกแขกเต้าจะหวนกลับเข้าป่าจึงตัดปีกหางนกแขกเต้า หลังจากนั้นเจ็ดวันนกแขกเต้าก็ตายเพราะไม่ยอมกินอาหารอีกเลย ทำให้นางนกสาริกาเศร้าโศกมาก พระนางพิมพาขอขมาโทษที่เป็นต้นเหตุในครั้งนั้น

58. ชาติหนึ่งพระพุทธเจ้าสวดยพระชาติเป็นดาบส รู้ธรรมลึกซึ้งและแสดงธรรมได้ดีมากจนเป็นที่ศรัทธาแก่ฝูงชนทั่วไป ได้เห็นพระนางพิมพาในพระชาตินั้นก็เกิดความเสนาหา จนกระทั่งลาสิกขามาอยู่ร่วมกับนางเป็นเหตุให้พระนางพิมพารู้สึกผิดมากดังที่กล่าวว่า “โทษข้าผิดยิ่งนัก ให้พระองค์ได้เวทนา จงงดโทษโทษา แต่หนหลังอย่าได้มี”

ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 กรกฎาคม-ธันวาคม 2547

59. ชาตินึงพระพุทเจ้าเสวยพระชาติเป็นพระเวสสันดร พระราชาโอรสพระเจ้ากรุงสุทนต์เมืองสีพี ส่วนพระนางพิมพาเสวยพระชาติเป็นพระนางมัทรีคู่พระบารมี มีพระโอรสและพระธิดา ชื่อ ชาลีและกัณหา พระเวสสันดรใฝ่ใจในการทำทานมาก วันหนึ่งพระราชนานช้างป่าตนาค (ปัจฉิมยุค) ให้แก่พรานหมณ์ต่างเมืองที่มาทูลขอ เป็นเหตุให้ชาวเมืองสีพีโกรธมาก พระบิดาจึงให้เนรเทศ ออกจากพารา พระองค์นำพระนางมัทรี และพระราชาโอรส พระราชธิดา ไปบำเพ็ญพรตอยู่ในป่า พรานหมณ์ซุกซนตามไปขอสงกรมารไปเป็นทาส พระองค์พระราชนาน สองกุมารขณะที่พระนางมัทรีเสด็จเข้าป่าไปหาผลไม้ เมื่อพระนางกลับมาถามหาสองกุมาร พระองค์กลับนิ่งเฉย จนกระทั่งพระนางเศร้าโศกเจียนจะสิ้นพระชนม์ พระองค์จึงแจ้งว่าได้พระราชนานสองกุมารเป็นทานกุศล พระนางได้ทราบก็อนุโมทนา พระอินทร์แปลงพระองค์เป็นพรานหมณ์เฒ่าเข้ามาขอพระราชนานนางมัทรี ครั้นเมื่อพระเวสสันดรพระราชนานให้เป็นทานแล้วจึงมอบคืน และสรรเสริญพระเวสสันดรพร้อมด้วยถวายพรแปดประการ ต่อมาพระเจ้ากรุงสุทนต์ทราบเรื่องราวจากสองกุมาร จึงเสด็จมารับพระเวสสันดร และพระนางมัทรีกลับพระราชวังดังเดิม พระนางพิมพาขอขมาโทษที่เคยขุ่นเคืองครั้งพระองค์นิ่งเฉยไม่บอกเรื่องพระราชนานโอรสธิดาเป็นทานบารมี ดังข้อความว่า “ซึ่งโกรธเมื่อให้ทาน พระลูกรักไม่แจ้งคดี ได้โปรดขอโทษทัณฑ์ ในครั้งนั้นอย่าได้มี จักลาผ้าธุลี เข้าไปสู่พระนิพพาน”

หลังจากพระภิกษุณีพิมพา ขอขมาโทษในเหตุการณ์แต่หนหลังจบสิ้นลงแล้ว พระนางก็รำล้าพระราหูล ด้วยความกำสรดยิ่ง เพราะไม่มีโอกาสได้เกิดร่วมชาติกันอีกต่อไป พระราหูลก็เศร้าโศกมากเพราะเคยเป็นแม่ลูกกันมาหลายชาติด้วยกัน ดังข้อความที่ทรงพรรณนาว่า “พระแม่เลี้ยงรักษา จักคนนาชาติอันมี โกฎิแสนพันพันทวี ได้ถึงสี่สองไชย... ทุกชาติไม่เคยลาถันยังผูกพันตามกันไป แต่นี้จักจากไกล ชาตกันแล้วพระชนนี” แล้วจึงขออนุญาตพระบิดา “ไปแทนคุณพระมารดา ในดาวดึงส์แดนสวรรค์ สิ้นไตรมาสสามเดือนครา ตรีธรรมเทศนา พระอภิธรรมเจ็ดคัมภีร์” เมื่อพระพุทเจ้าอนุญาตแล้ว จึงขอขมาโทษทุกสิ่งทุกประการที่เคยล่วงเกินพระมารดาโดยมิได้เจตนาเพราะความเป็นเด็ก แล้วจึงแสดงอิทธิฤทธิ์ให้ปรากฏแก่พระมารดา พระนางพิมพาจึงเล่าเรื่องราวแต่หนหลังครั้งพระพุทเจ้า “พรหมชาติพุททธิไสย” ว่าเดิมพระนางเป็นอัครมเหสีพระเจ้าพรหมทัต ขณะที่พระนางทรงครรภ์ได้สิบเดือนนั้น เกิดน้ำท่วมหนักพัดพาพระนางซึ่งเกาะไม้กระดานลอยไปจนถึงบึงใหญ่ จึงขึ้นบกได้ไปอาศัยอยู่ในบรรณศาลาของพระอินทร์ เมื่อประสูติโอรสและเลี้ยงดูมาจนเจริญวัยได้แปดพรรษา วันหนึ่งพระนางออกไปหาอาหารพบยักษ์จับพระนางจะกินเป็นอาหาร พระโอรส (พระราหูลในชาติปัจจุบัน) ตามไปพบขอชีวิตพระมารดาให้ยักษ์กินเนื้อตนแทน ก่อนจะเป็นอาหารยักษ์ พระโอรสตั้งจิตอธิษฐานว่า “ขอเห็นชนนี ทุกชาติอันมี ตามความปรารถนา ขอชาติกิเลสเป็นอรหันตา ชาตโลกย์ตี้นหา เข้าสู่สุทนต์” เหตุผลที่พระนางพิมพานำเรื่องนี้มาเล่าเป็นดังข้อความที่ว่า “องค์พระพิมพาชนนี นำชาติอันมี แต่ก่อนมาเล่าดูฤยา แม่เห็นนุภาพครัทธา ของเจ้าหนักหนา ไม่คิดชีวิสาสายใจ เจ้าให้แม่พ้นจากภัย ไม่มีวัยบรรลีย์ บุญคุณลูกรักหนักหนา”

พระพุทธเจ้าได้ฟังพระภิกษุณีพิมพากับพระราหุลคร่ำครวญกันด้วยความอาลัยรัก จึงเล่านิทานระลึกชาติขึ้นมาว่า ครั้งหนึ่งเมื่อศาสนา “อนินทสิภักควา” ครั้งนั้นพระนางพิมพาเสวยพระชาติเป็นพระนางจันทิเวมิเหสีพระราชาธิบดี ทั้งสองพระองค์ใฝ่ใจที่จะพึงธรรมเป็นประจำ ทั้งยังพอใจที่จะบริจาคทาน แม้จะเป็นทานภายใน คือเลือดเนื้อหัวใจก็ยินดี วันหนึ่งขณะนั่งพึงธรรมอยู่นั้นพราหมณ์ผู้หนึ่งเข้าไปทูลขอพระราชทานมเหสีไปเป็นทาส พระองค์ประทานให้พร้อมกรวดน้ำตั้งจิตอธิษฐาน “ขอตรัสเป็นพระศาสดาจารย์” ส่วนพระจันทิเวมิขอเป็นภิกษุณีและขอเกิดเป็นคู่สร้างสมภพารทุกชาติ ด้วยอำนาจแห่งทานนั้นจึงได้สมปรารถนาทุกประการ ดังที่พระพุทธองค์ตรัสว่า “นางมีคุณแก่อาตมา สร้างสมรมยา ทุกชาติมิได้จากไกล โทษทัณฑ์เราผิดสิ่งใด จักขอภัย สิ้นในชาตินี้แล้วหนา” พระพุทธเจ้ายังเล่านิทานเรื่องต่อไปอีกว่า ชาติหนึ่งพระองค์เสวยพระชาติเป็นเศรษฐีมีอาชีพค้าขาย ส่วนพระนางพิมพาเสวยพระชาติเป็นภรรยาชื่อตรุนเทวี ทั้งสองสามีภรรยาใฝ่ใจในการทำบุญให้ทาน นิมนต์พระสงฆ์มาฉันที่บ้านเกือบทุกวัน วันหนึ่งเศรษฐีต้องไปค้าขายเมืองไกล ส่งภรรยาให้ทำบุญให้ทาน และรักษาศีลห้าศีลแปดทุกวัน ซึ่งนางก็ปฏิบัติด้วยดี วันหนึ่งพระบรมศาสดาประทุมศรเสด็จมาโปรดสัตว์ในเมืองนั้น ภรรยาเศรษฐีจึงนิมนต์ไปฉันภัตตาหารที่บ้านนาง และทูลพระบรมศาสดาว่า สามีนางไปค้าขายเมืองไกล ถ้าอยู่คงจะเลือกไสมาก จึงขอนิมนต์พระบรมศาสดามาฉันภัตตาหารที่บ้านนางทุกวันจนกว่าสามีจะกลับมา พระบรมศาสดารับนิมนต์ นางจึงให้สร้างพระวิหารและกุฏิถวาย แล้วนิมนต์พระบรมศาสดาเข้าพักอาศัย นางคอยจัดภัตตาหารถวายทุกวัน ทั้งยังถวายไตรจีวรแด่พระสงฆ์ด้วย แล้วจึงกรวดน้ำแผ่ส่วนกุศลให้สามี ทำให้เศรษฐีค้าขายได้กำไรมากมายกลับมาถึงบ้าน ภรรยาเล่าเรื่องราวให้ฟัง และนำไปเข้าเฝ้าพระบรมศาสดา ขณะที่นั่งเฝ้าพระบรมศาสดาอยู่ด้วยความปีตินั้นก็เกิดอัศจรรย์ลอยขึ้นไปในอากาศครู่หนึ่งแล้วจึงกลับลงมาบูชาพระบรมศาสดาและตั้งจิตอธิษฐานขอตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า ส่วนภรรยาขอเป็นพระภิกษุณี ซึ่งก็เป็นดังปรารถนาทุกประการ ดังข้อความที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า “มีคุณแก่พระศาสดา แต่บุพชาติ ปางก่อนมา บัดนี้พิมพาก็ได้เป็นนางภิกษุณี ทั้งเจ้าราหุลมีศรีในกาลบัดนี้ ก็ได้เป็นพระอรหันต์ นับวันแต่จักไกลกัน จงงดโทษทัณฑ์ อันผิดพลาดพลั้งกันมา” ท้ายสุดพระนางพิมพาก็พิจารณาเห็นว่า จะเข้านิรพานในวันนี้แล้ว จึงกราบทูลลาพระบรมศาสดา

วรรณกรรมศาสนาเป็นวรรณกรรมที่ผู้รจนา รจนาขึ้นเพื่อการสอนเป็นสำคัญ แต่ใช้ท่วงทีลีลาแตกต่างกัน สำหรับ “พิมพาแจ้งชาติ” ผู้รจนาสร้างเรื่องให้ตัวละครสำคัญเป็นผู้เล่าเรื่องที่เกิดขึ้นกับตัวเองในแต่ละชาติโดยมีท่วงทำนองการเล่าแบบวางตัวเป็นกลางในลักษณะของคนที่ตัดความรัก โลกโกรธหลงออกไปได้แล้ว มองเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยเหตุด้วยผล ด้วยวิจรรณญาณที่มีการไตร่ตรองแล้วอย่างดี บนพื้นฐานของความเชื่อทางพุทธศาสนา และค่านิยมของสังคมไทยโดยเฉพาะสังคมคนภาคใต้ เห็นความบกพร่องและความผิดพลาดของตนเองในแต่ละชาติ เป็นการพิจารณาโทษตนเองเพื่อขอขมาโทษเหล่านั้นที่ละชาติ ๆ สำหรับการเตรียมตัวจากไปอย่างบริสุทธิ์ปราศจากมลทินโทษ

กล่าวได้ว่าผู้รจนามีภูมิปัญญาในการผูกเรื่องสอนอย่างแท้จริง โดยผ่านกลวิธีนำเสนอที่ชาญฉลาด เช่น การผูกเรื่องโยงสัมพันธ์กับพุทธประวัติ คล้ายนิทานชาดกแต่สมจริงกว่า เพราะมีตัวบุคคลในพระชาติปัจจุบันคือ พระพุทธเจ้า พระราहुล และพระนางพิมพาภิกษุณี มีการอ้างสถานที่จริงคือ วัดพระเชตุพนเมื่อสาวัดถิ และมีเหตุการณ์สอดคล้องกับความในพุทธประวัติ ทำให้เรื่องเล่าน่าเชื่อถือ มีผลทำให้คนสนใจอ่าน ฟัง และปฏิบัติตามด้วยความเลื่อมใสศรัทธา ทั้งยังมีการผูกเรื่องเป็นนิทานสมจริงแบบนิทาน กล่าวคือ ผู้รจนาผูกเรื่องเป็นนิทานที่ให้พระพุทธเจ้าและพระนางพิมพาในอดีตชาติ เสวยพระชาติเป็นสัตว์นานาชนิด เป็นมนุษย์หลากหลายสถานะ และอุปนิสัยใจคอ ทั้งยังมีอิทธิปาฏิหาริย์ของกุศลผลบุญอีกมากมาย ทำให้เรื่องสนุกน่าอ่านน่าฟัง ทั้งๆ ที่เป็นเรื่องราวสรรค์สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการสอนธรรมะและจริยา ยิ่งไปกว่านั้น ยังสามารถแต่งเติมเพิ่มเรื่องเพื่อใช้สอนหรือให้ข้อคิดได้อีกมากมายไม่รู้จบ โดยไม่ทำให้โครงเรื่องใหญ่เสียไป เพราะแต่ละเรื่องขึ้นต้นด้วยคำว่า ชาติหนึ่งเมื่อ... และเล่าไปจนจบโดยไม่เกี่ยวพันกับเรื่องอื่น ๆ จึงจะเพิ่มอีกก็ชาติก็ได้ เพียงแต่จัดให้ชาติที่พระพุทธเจ้าเสวยพระชาติเป็นพระเวสสันดรไว้เป็นชาติสุดท้ายเท่านั้น เป็นความสามารถในการสร้างโครงเรื่องใหญ่ให้มีโครงเรื่องย่อยเป็นนิทานแตกแขนงได้ไม่รู้จบ

ความน่าสนใจอีกประการหนึ่งอยู่ที่ผู้รจนาผูกเรื่องหลากหลายใช้ทั้งชาดก นิทานพื้นบ้าน เหตุการณ์บ้านเมือง และเรื่องราวธรรมดาๆ ในชีวิตประจำวันให้เป็นเรื่องเล่าที่มีอุทุหนธ์สอนใจ ให้ผู้อ่านหรือผู้ฟังเกิดความรู้ความเข้าใจความเลื่อมใสศรัทธา ในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า และแนวในการดำเนินชีวิตทั้งที่เป็นสากล และที่อยู่บนพื้นฐานของค่านิยมเฉพาะถิ่น ดังตัวอย่าง นำนิทานชาดก เรื่อง พระเวสสันดร มาให้อุทาหรณ์ เรื่องภรรยาไม่ควรโกรธสามีก่อนที่จะเสียสาวเรื่องราวจนรู้ความจริง ดังที่พระนางพิมพาสารภาพความผิดเพื่อขอขมาโทษว่า “ซึ่งโกรธเมื่อให้ทาน พระลูกรักไม่บอกคดี ได้โปรดขอโทษทัณฑ์ ในครั้งนั้นอย่าได้มี” นอกเหนือไปจากการแสดงอานิสต์ของท่านดังที่ทราบกันโดยทั่วไป บางเรื่องนำนิทานพื้นบ้านมาดัดแปลง เช่นเรื่องในพระชาติที่เศรษฐีและภรรยาเดินทางไปเมืองตักสิลา ถูกโจรปล้น ขณะสามีต่อสู้อยู่กับโจร และเรียกให้ภรรยาส่งดาบให้ นั้น ภรรยากลับส่งดาบให้โจร เหมือนเค้าโครงนิทานพื้นบ้านเรื่องโมรา หรือจันทโครพ ดังเรื่องเล่าที่ว่า “เหลืออีกคนหนึ่งนั้นมันแข็งขันใช้พอดิต่อประยุทธ์ด้วยฟันปี ต่อประจันกันนักหนา พระองค์เหยียบดาบไว้ จักใคร่ฟันให้มรณาเรียกเมียยื่นดาบมา ให้แก่พี่จึงเร็วไว ฝ่ายข้าใจชั่วนัก เห็นโจรรักคือต้องใจ จับดาบยื่นเข้าไป ให้แก่โจรโดยฉับพลัน ปล่อยคมให้พระองค์ ใจไม่ตรงต่อทรงธรรม โจรฉวยได้ดาบพลันฟันพระองค์ม้วยบรรลัย ชำรักไอ้โจรป่า มันพักพาเอาน้องไป หน้อยหนึ่งมันฉุดใจ

ที่นั่งไวให้เอกาในป่าอันกันดาร เดินตามธารชะง่อนผาร้องให้พายน้ำตา คิดจนใจรำไรมี
จนตายวายชีวิต คอยคิดถึงพระพันปี โทษนั้นพันแสนทวี มีแก่ข้ามากนักหนา”
ให้อุทาหรณ์เรื่องผลของการไม่ซื่อสัตย์ต่อสามี บางเรื่องนำเหตุการณ์บ้านเมืองมาผูก
เรื่องสอน เช่น สอนเรื่องความสัตย์สุจริตต่อคุณธรรม และกล่าวหาญที่จะพิทักษ์คุณธรรมไว้
ดังตัวอย่างในชาติที่เป็นอำมาตย์ กล่าวพูดทัดทานพระราชินีว่าไม่ควรยกทัพไป
กวาดต้อนเอาทรัพย์สินของผู้คนมาเข้าคลัง ดังความว่า “มีพระโองการตรัส แก่
อำมาตย์ทั้งน้อยใหญ่ เราจักเตรียมพลไกร ยกไปรบเอาพารา ทุกบ้านเมืองน้อยใหญ่ เก็บ
บริวารกวาดประชา ยึดทรัพย์นั้นเข้ามา ประมวลเข้าพระคลังใน อำมาตย์โพธิสัตว์ กราบทูล
ทัดขึ้นทันใด จักยกไพร่พลไป บริวารกวาดเอา มา ของข้าข้าไม่ให้ ช่มเหิงเอาด้วยโทษา
บุกรุกเก็บเอา มา เป็นโทษแท้ทางอุบาย สิ่งสินทรัพย์สมบัติ ไม่เที่ยงแท้เครื่องฉิบหาย ครั้น
ถึงเมื่อตัวตาย ตกนรกเวทนา เห็นไม่สมควรนัก แล้วแต่ทรงพระกรุณา” จนเป็นเหตุให้
ถูกรับสั่งให้นำตัวไปประหารชีวิต แต่ด้วยอำนาจบุญจึงรอดชีวิตมาได้ ทั้งยังได้รับ
บำเหน็จรางวัลอีกมากมาย ส่วนที่ผูกเรื่องจากเรื่องราวธรรมดๆ ในชีวิตประจำวันก็มี
มากมาย เช่น เหยียบบันไดพลัดตกลงมาจึงทำร้ายสามีด้วยความโกรธว่าไม่จัดการ
ซ่อมแซมให้เรียบร้อย สอนเรื่องให้มีสติยั้งคิดการควรไม่ควร บางเรื่องสอนตามค่านิยม
ในสังคมเช่นไม่ควรทำอะไรก่อนสามี ดังที่พระนางพิมพาต้องขอขมาโทษในครั้งที่เสวย
พระชาติเป็นนางมิดคาแล้ว “จักใครได้นำอันใส ไปพบสระใหญ่ ตัวข้าก็ลงก่อนพลัน กิน
น้ำใสก่อนผัวขวัญ ทำลงภายหลัง กินน้ำอันชุ่มเป็นตม ด้วยความรักเมียชื่นชม คิดมา
ปรารมย์ โทษทัณฑ์ครั้งนั้นหนักหนา” โดยเฉพาะค่านิยม ถิ่นใต้ที่เชื่อว่า “ภรรยาควร
ยกย่องสามี มิควรบังอาจสั่งสอน” ดังในชาติที่เสวยพระชาติเป็นเศรษฐี แพ้พินนหมดตัว
ภรรยาต้องไปขอผัดผ่อนหนี้ไว้เจ็ดวัน แล้วชวนกันไปเรียนวิชากับพระฤๅษี กลับมาเล่น
การพนันชนะได้ทรัพย์สมบัติคืนมา แทนที่จะเน้นเรื่องบุญคุณที่ภรรยาช่วยแก้ปัญหาให้
กลับเน้นที่โทษอันเป็นมลทินติดตัว ดังที่พระนางพิมพาเล่าจบแล้วขอขมาโทษว่า “ข้า
สอนข้าว่า ทุกสิ่งถ่วงถ่วง...แก่พระชินสีห์ ประมาทพลาดพลั้ง แต่หลังอันมิ ได้โปรดเกศี งด
โทษโทษา” เป็นต้น

ประเด็นที่น่าสนใจมากประเด็นหนึ่งในวรรณกรรมเรื่องนี้ คือ ภูมิปัญญาในการ
สอน ผู้รจนา “พิมพาแจ้งชาติ” วางโครงเรื่องใหญ่ให้เห็นว่ามนุษย์เรานั้นย่อมกระทำใน
สิ่งที่ผิดพลาดบกพร่องทั้งโดยตั้งใจและไม่ได้ตั้งใจด้วยกันทั้งสิ้น จึงควรหมั่นสำรวจ
ตนเองยอมรับในข้อผิดพลาดและข้อบกพร่องนั้นเพื่อชำระจิตใจให้ผ่องใสและแก้ไขพัฒนาตน
แต่โครงเรื่องย่อยแต่ละเรื่องนั้นผู้รจนามุ่งให้อุทาหรณ์สอนใจ ข้อคิดในการดำเนินชีวิต
และหลักธรรมะที่พึงปฏิบัติไว้เป็นเรื่องๆ อย่างชัดเจน อาจจะสื่อโดยผ่านโครงเรื่อง ผ่าน
ความคิด การกระทำหรือคำพูดของตัวละคร หรือผ่านแก่นเรื่องโดยการสรุปความผิด

ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 กรกฎาคม-ธันวาคม 2547

เพื่อขอขมาโทษ เห็นถึงภูมิปัญญาของผู้รจนานาที่ใช้นิทานสนุก ๆ เป็นสื่อในการสอน เรื่องที่ผู้รจนามุ่งจะสอนหรือให้ข้อคิด อาจจำแนกออกได้เป็น 2 ประเภทคือ เรื่องทางโลกและทางธรรม

1. **เรื่องทางโลก** จุดมุ่งหมายหลักน่าจะเป็น “อุทาหรณ์สอนใจสตรีที่เป็นภรรยา” เพราะเรื่องในชาติต่าง ๆ ที่พระนางพิมพาภิกษุณีเล่า นั้น มีจุดประสงค์เพื่อขอขมาโทษที่เคยทำผิดพลาดไว้ เท่ากับเป็นอุทาหรณ์สอนไม่ให้ประพฤติปฏิบัติ มิฉะนั้นจะมีทุกข์โทษเกิดขึ้นดังที่เกิดกับพระนางในชาติต่าง ๆ นับเป็นกลวิธีที่ผู้รจนานาตั้งใจให้เป็นอุทาหรณ์สอนใจผู้อ่านหรือผู้ฟังนั่นเอง นอกจากนี้ ผู้รจนายังสอดแทรกเรื่องอื่น ๆ ให้เป็นข้อคิดในเชิงปฏิบัติอีกมากมาย อาจสรุปเป็นประเด็นสอนเรื่องทางโลกได้ดังนี้

1.1 **สอนสิ่งที่ภรรยาควรประพฤติและไม่ควรประพฤติ** โดยชี้ให้เห็นคุณและโทษอย่างชัดเจนจากพฤติกรรมและสิ่งที่เกิดกับตัวละคร ดังตัวอย่างนิทานในแต่ละชาติซึ่งมีจุดเน้นเป็นเรื่อง ๆ ไป อาจสรุปได้โดยรวมดังนี้

1.1.1 **พฤติกรรมข่มสามีทั้งด้วยวาจาและการกระทำ** เป็นทำนองว่าได้ดีมีสุขเพราะตนบ้าง ช่วยแก้ปัญหาให้แก่ก็ได้กล่าววาจาสั่งสอนล่วงเกินไปด้วยบ้าง ดังในนิทานชาติที่ 1,7,14,23,50,51 นิทานกลุ่มนี้มักจะจบลงด้วยข้อความขอขมาโทษ เพราะสำนึกผิดว่าไม่ควรกระทำ ดังข้อความว่า “เมียแกล้งแข็งขัน คำพระศาสดา ขออย่ามีโทษได้โปรดเถศา แก่ข้าพิมพา อย่ามีโทษภัย”

1.1.2 **พฤติกรรมถือว่าสามีรักเรียกร้องให้อีกฝ่ายเอาใจ** เน้นการกระทำที่เอาแต่ใจโดยไม่คำนึงถึงเหตุผล ความเหมาะสม ความรู้สึกของผู้อื่น ตลอดจนอันตรายหรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นได้ดังในนิทานชาติที่ 2,4,8,9,12,13,15,25,34,39 นิทานกลุ่มนี้ ตัวละครจะรู้สึกผิดและเสียใจทีหลัง ดังข้อความรำพันที่ว่า “ด้วยความรักน้อม สูดสิ้นอาลัย จักเอาสิ่งใด ตามใจทุกอัน โทษเมียล้นฟ้า ขอโทษแก่ข้า อย่าได้ผูกพันน้อมมาขอโทษ ได้โปรดเมียววิญ จักได้เห็นกัน วันนี้แลหนา”

1.1.3 **พฤติกรรมที่เกิดจากการมีจิตใจไม่หนักแน่น** ไม่ใช้ปัญญาไตร่ตรองให้รอบคอบ ไม่คิดหาเหตุผลหรือหาทางแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล มักเกิดทุกข์เพราะการคาดคิดเอาเองตามอารมณ์ในขณะนั้น ๆ หรือกระทำการอันไม่สมควรก่อทุกข์ให้กับบุคคลในครอบครัว เพราะอารมณ์หึงหวง โกรธพยาบาท เป็นต้น ดังในนิทานชาติที่ 9,10,28,42,46 นิทานกลุ่มนี้มักจะจบลงด้วยการสำนึกผิดเช่นกัน ดังข้อความที่ว่า “คิดว่าพันปี ไปได้เมียสวยใโลกา ด้วยรสเสน่หา จึงไม่จรรมา ใจข้าให้คิดผิดไป...”

1.1.4 **พฤติกรรมไม่ให้เกียรติสามีหรือละเลยไม่ให้ความสำคัญแก่สามี** ในสังคมที่ให้ความสำคัญต่อชายสูงกว่าหญิง เช่น สังคมคนใต้ถือเป็นเรื่องสำคัญจึงต้องผูกเป็นนิทานให้เป็นอุทาหรณ์สอนใจ เช่น ความเชื่อที่ว่าไม่ควรทำอะไรก่อนสามี ดัง

ในชาติที่ 8 ซึ่งเสวยพระชาติเป็นกวาง ตีมน้ำใสก่อนสามี ให้สามีตีมน้ำขุ่นภายหลัง ถือเป็นความผิดพลาด ดังข้อความที่ว่า “ตัวข้าก็ลงกินพลัน กินน้ำใสก่อนผัวขุ่น ท้าวลงกินพลัน กินน้ำอันขุ่นเป็นตม ด้วยความรักเมียชื่นชม คิดมาปรารมภ์ โทษทัณฑ์ครั้งนั้นหนักหนา” หรือทำอะไรให้สามีอับอาย ดังชาติที่ 21 ที่ว่า “ข้าทูลทัดทาน โองการราชาท่ามกลางเสนา ไม่เกรงพระทัย” ก็ไม่เป็นการสมควร จึงจบลงด้วยข้อความว่า “นางชักเอานิทาน แต่ก่อนกาลมาแกลงไซ ได้ผิดชาติใดใด จงงดโทษโปรดเกศา”

1.1.5 **พฤติกรรมนอกใจสามี** ดังในชาติที่ 20 ซึ่งสามีจับได้แต่สามารถ “รับพระทัยเดือดดาล มีพระโองการ ให้ขับชายนั้นเสียไกล ไม่ตรัสประภาษสิ่งใด ให้เคืองพระทัย พระคุณล้นเกล้าเกศา จงดโทษา อย่าได้มีโทษสืบไป” จึงเป็นนิทานที่นอกจากจะเป็นเครื่องสอนพฤติกรรมไม่ควรประพฤติแล้ว ยังแนะแนวทางการแก้ปัญหาครอบครัวไม่ให้ล่มสลายได้อย่างน่าสนใจอีกด้วย ส่วนในชาติที่ 24 ที่คิดนอกใจสามียื่นดาบให้โจรประหารสามีนั้น ผู้รจนาดังใจให้เห็นทุกข์โทษจากพฤติกรรมดังกล่าว โดยให้ตัวละครพรรณาวา “ข้ารักไฉ่โจรปามันพักพาเอาน้องไป หน้อยหนึ่งมันถูกใจทิ้งน้องไว้ให้เอกา ในป่าอันกันดาร เดินตามธารชะง่อนผา ร้องให้พายน้ำตา คิดจนใจร่ำไยมี จนตายวายชีวิต คอยคิดถึงพระพันปี โทษนั้นพันแสนทวี มีแก่ข้ามากหนักหนา”

1.1.6 **พฤติกรรมร่วมทุกข์ร่วมสุข และพฤติกรรมหนีเอาตัวรอดเมื่อมีภัย** พฤติกรรมร่วมทุกข์ร่วมสุขตัวละครนำมาเล่าด้วยน้ำเสียงภาคภูมิใจ ดังนิทานในชาติที่ 37, 38, 45 ทั้งนี้เพื่อจะบอกกล่าว “ร่วมทุกข์ร่วมสุขกันมา พร้อมจิตเจตนา ไม่ได้รำคร่าร้างห่างไกล แต่นี้จักตัดกันไป ตัดเยื่อตัดใย ตัดทิ้งไมตรีเสน่หา” เพื่อให้เป็นข้อคิดในการครองชีวิตคู่ว่าหากไม่ถึงขั้นเข้าสู่นิพพาน ก็ควรเป็นคู่ร่วมทุกข์ร่วมสุข ร่วมแก้ปัญหาด้วยกัน มิใช่หนีเอาตัวรอด ดังนิทานในชาติที่ 31 ซึ่งตัวละครรู้สึกสำนึกผิดว่า “ตัวข้าร่วมรักสงสาร เมื่อพระภูบาล ต้องบ่วงกวีวงหนึมา โทษมีแก่ข้าหนักหนา จงดโทษา นุโทษแต่หลังอันมี”

1.1.7 **พฤติกรรมพูดเท็จหลอกลวงสามี** การพูดเท็จหรือตั้งใจหลอกลวงสามี มีผลให้ต้องชดใช้กรรม อย่างเห็นได้ชัด ดังในนิทานชาติที่ 29, 30, 40

จะเห็นได้ว่า การผูกเรื่องให้พระนางพิมพ์วิภาภิกษุณีคิดพิจารณาพฤติกรรมต่าง ๆ ทั้งที่ควรประพฤติ และไม่ควรประพฤติ ล้วนเป็นพฤติกรรมที่ส่งผลถึงความสัมพันธ์ในครอบครัวทั้งสิ้น ผู้รจนาก็มีปัญญาเสริมสร้างความคิดความเชื่อบางประการอันเป็นพื้นฐานของความสงบสุขในครอบครัว ให้ผู้อ่านและผู้ฟังให้ตระหนักเกิดสติยั้งคิด หลีกเลี่ยงพฤติกรรมอันเป็นเหตุให้เกิดทุกข์แตกแยกได้อย่างชาญฉลาด ทั้งยังคาดหวังว่า ศิลปะในการครองคู่ที่ขึ้นอยู่กัฝ่ายหญิงเป็นสำคัญจึงมุ่งเน้นที่จะสอนผู้หญิงเป็นส่วนใหญ่

2. **สอนเรื่องทั่ว ๆ ไป** ในชาติที่ 21 แสดงให้เห็นว่าปัญญา มีค่ากว่าทรัพย์ ใน

ชาติที่ 18 ให้เห็นผลของความเพียรพยายาม ในชาติที่ 44 แสดงให้เห็นถึงโทษของ ความอกตัญญู ชาติที่ 48 แสดงผลของกรรมดี มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น และในชาติที่ 43, 52, 55 สอนเรื่องการใช้เงินหรือสิ่งของเพื่อผลในภายภาคหน้า ส่วนในชาติที่ 22, 57 แสดงให้เห็นว่าความรักนำมาซึ่งความทุกข์ และอาจถึงตายได้ ถ้าไม่เป็นไปตามที่เหมาะสมที่ควร กับภาวะของตน เป็นต้น

ดังตัวอย่างประเด็นสอนในเรื่องคุณธรรมที่ช่วยคำจูงให้ผู้คนอยู่ร่วมกันได้อย่าง สงบสุขทั้งในระดับครอบครัวและสังคมทั่วไป ต่อไปนี้

สอนเรื่องการรู้จักขอโทษ อันเป็นคุณธรรมที่พิเศษ ปลดปล่อยตัวเองออกจาก ความมีตัวตนได้อย่างดี เพราะหากมนุษย์รู้จักสำรวจตน เฟ่งโทษตนแทนที่จะเฟ่งโทษ คนอื่นแล้วไซ้ นอกจากจะได้แก้ไขและพัฒนาตนแล้วยังช่วยปิดปากจิตใจของตนเองให้ ผ่องแผ้วอีกด้วย เป็นหนทางสร้างสุขให้แก่ตนเองและผู้อื่นได้อีกโสดหนึ่ง เหตุที่ สันนิษฐานว่า ผู้รจนามุ่งสอนเรื่องนี้เพราะจากการที่พระนางพิมพาละสิกขาได้ถึง 59 ชาติ และนำมาทูลพระบรมศาสดาพร้อมขอขมาโทษทุกชาติทีละชาติ ๆ นั้น แสดงว่าผู้รจนา ตั้งใจย้าให้ผู้อ่านเห็นว่าเมื่อคนเราทำผิดพลาดพลั้งไปจะโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม ควรเรียนรู้ที่จะสำนึกได้ด้วยตนเอง จะเห็นได้ชัดยิ่งขึ้นเมื่อพระราหูลและแม่แต่พระบรม ศาสดาเอง ก็ได้กล่าวขอขมาโทษต่อพระภิกษุณีพิมพาเช่นกัน

สอนเรื่องการรู้จักผู้อื่นและรู้จักการให้อภัย อันเป็นคุณธรรมพื้นฐานที่ทำให้ สังคมดำรงอยู่อย่างมีความสุข จะเห็นได้จากกรณีที่ผู้รจนาผูกเรื่องให้พระราหูลขออนุญาต พระบรมศาสดาขึ้นไปแทนคุณพระมารดาบนสวรรค์ถึงสามเดือน โดยการไปตรัสธรรม เทศนาพระอภิธรรมเจ็ดคัมภีร์ ส่วนพระภิกษุณีพิมพาก็ระลึกถึงบุญคุณของพระราหูล ดัง ที่พระนาง “นำชาติอันมี แต่ก่อนมาแล้วลูกยา แม่เห็นนุภาพศรัทธา ของเจ้าหนักหนา ไม่ คิดชีวาสายใจ เจ้าให้แม่พ้นจากภัย ไม่มีภัยบรรลัย บุญคุณลูกหนักหนา” กระทั่ง พระบรมศาสดาก็ระลึกถึงบุญคุณของพระนางพิมพาดังเนื้อความว่า “นางมีคุณแก่อาตมา สร้างสมรมยา ทุกชาติมิได้จากไกล โทษทัณฑ์เราผิดสิ่งใด จักขออภัย สิ้นในชาตินี้แล้ว หนา ตรัสแล้วพระองค์ศาสดา มีพุทธฎีกา แก่พิมพาภิกษุณี ว่าเจ้าคู่สร้างบารมี... ทุก ชาติอันมี พระคุณแก่ศาสนา แต่บุพชาติ แต่ปางก่อนมา... นับวันแต่จักไกลกัน จงด โทษทัณฑ์ อันผิดพลาดพลั้งกันมา”

สอนเรื่องการใช้เงิน โดยเฉพาะเน้นเรื่องการทำบุญให้ทาน ผู้รจนาสอด แทรกคำสอนเรื่องการใช้เงินไว้ในนิทานที่เล่า ให้เห็นว่าพระพุทธเจ้าในครั้งเสวยพระ ชาติเป็นอำมาตย์ ได้บอกหลักการใช้เงินกับภรรยาว่า “ให้เป็นแบ่งเป็นสามส่วน โดย ส่วนหนึ่งเป็นของตน จักทำทานแก่กุศล ทานนั้นจักตามไปภายภาคหน้าเกี่ยวหนุนตน ใน ขณะเมื่อเราจน ท้องเที่ยวอยู่ในสงสาร ส่วนหนึ่งไว้จับจ่าย เลี้ยงชีวิตทั้งลูกหลาน ส่วน

หนึ่งไม่ต้องการ เสมือนทิ้งเสียดกลางเล แจกให้เหล่าพรรคมิตร เพื่อผู้สนทนคนไว้ไว้ ชื่อ เหล่ากินใจเอ...” ซึ่งมีสอดแทรกการสอนแนวนี้ในนิทานอีกหลายเรื่อง นอกจากนั้นได้ เน้นผลการทำงานบุญโดยเฉพาะการทำทานไว้มากมายหลายเรื่องด้วยเช่นกัน

สอนเรื่องความสัตย์สุจริตและความกล้าหาญ ซึ่งเป็นคุณธรรมในการดำรง สังคมเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากพฤติกรรมของพระพุทธเจ้าเมื่อเสวยพระชาติเป็นอำมาตย์ กล้าทูลทัดทานพระราชาวา การได้ทรัพย์สมบัติมาโดยวิธีการไม่ถูกไม่ควรนั้น อาจเป็น อันตรายได้จึงไม่ควรกระทำ ใช้คำแสดงความคิดเห็นอย่างตรงไปตรงมาโดยไม่เกรงกลัว โทษทัณฑ์ที่จะได้รับ ดังมีเนื้อความว่า “... มีพระโองการตรัส แก่อำมาตย์ทั้งนอกใน เรา จักเตรียมพลไกร ออกไปรบเจ้าพารา ทุกบ้านเมืองน้อยใหญ่ เก็บบริวารตกวาดประชา ยุค ทรัพย์นั้นเข้ามามอบเข้าไว้พระคลังใน อำมาตย์โพธิสัตว์กราบทูลทัดขึ้นทันใด จักจัดรีพลไป รบรุกราดกวาดเอามา ของข้าข้าไม่ให้ ช่มเหิงเอาด้วยโทษา บุกรุกเก็บเอามา เป็นโทษ ข้างทางอุบาย สิ่งสินทรัพย์สมบัติ ก็ไม่เที่ยงเครื่องฉิบหาย ครั้นถึงเมื่อตัวตาย ตกนรกเวทนา เห็นมิสมควรนัก แล้วแต่ทรงพระกรุณา ของเขาไปเอามาเป็นของตนนั้นผิดไป” โดยผู้ รจนามุ่งแสดงให้เห็นว่าผู้ที่มีความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่กล้าหาญที่จะทัดทานสิ่งที่ไม่ถูกไม่ควร ย่อมไม่เกิดอันตรายต่อผู้กระทำ ฉะนั้นจึงเกิดเรื่องมหัศจรรย์ขึ้น คือ เพชฌฆาตที่รับสั่ง ให้เป็นผู้ประหารชีวิตอำมาตย์ ยกมือที่จับดาบขึ้นพ้นไม่ไหวเพราะมือสั่น รับสั่งให้มัด เข้าก่องไฟก็ปรากฏบัวทองมารองรับไว้ไม่ให้ร้อน ทั้งยังเกิดฝนห่าใหญ่ดับไฟ ฉัตรของ พระราชาหัก เทวดามายปรากฏกาย พระราชาจึงขอโทษด้วยความกลัว และประทาน ทรัพย์สิน ข้าทาสบริวาร ให้แก่อำมาตย์มากมาย นับเป็นอุบายเน้นย้ำให้ทำดีอย่างชัดเจน

2. **เรื่องทางธรรม** จุดมุ่งหมายหลักน่าจะเป็นการเน้นให้เห็นอานิสงส์ของ กรรมดี ที่ต้องพยายามสั่งสมให้เพิ่มพูนขึ้นเรื่อย ๆ ทุกชาติ ๆ เพื่อจะได้ไปเกิดบนสวรรค์ ตามความเชื่อของคนทั่วไป หรือเป็นไปเพื่อความหลุดพ้นดังพระนางพิมพาภิขุณี หลัก ธรรมที่ชี้ให้เห็นส่วนใหญ่เป็นธรรมะในระดับผู้ครองเรือนโดยทั่วไปมากกว่าหลักธรรม เพื่อการหลุดพ้น พอสรุปประเด็นธรรมะที่ผู้รจนานำขึ้นมานี้เป็นสื่อในการสอนได้ ดังนี้

2.1 **อานิสงส์ของการทำบุญให้ทาน พังธรรมและรักษาศีล** กล่าวได้ว่า กรรมดีเหล่านี้เป็นแกนเรื่องหลักในโครงเรื่องย่อยจำนวนมาก ดังเช่นชาติที่ 1 , 6 สร้าง กุฎีวิหารถวายสงฆ์ได้ทรัพย์สินเงินทองและบริวารมากมาย ชาติที่ 16 , 43 การพังธรรม และบูชาธรรมทำให้รอดตายและได้รับทรัพย์สมบัติ ชาติที่ 17 , 53 , 59 บริจาคบุตร ภรรยาเป็นทานปรารถนาโพธิญาณก็สมปรารถนา ชาติที่ 32 ให้ทานชีวิตได้ไปเกิดบนสวรรค์ ชาติที่ 36 นกกระยางรักษาศีลห้า ได้ไปเกิดบนสวรรค์ เช่นเดียวกับชาติที่ 56 อีกาผิว เมียพังธรรม รักษาศีล บำเพ็ญบารมีจนกระทั่งได้เกิดบนสวรรค์ บางชาติก็แสดงให้เห็น โทษของผู้ไม่ทำบุญให้ทานและรักษาศีล เช่นในชาติที่ 52 พระเจ้าพรหมทัตต้องไปเกิด

ปีที่ 9 ฉบับที่ 1 กรกฎาคม-ธันวาคม 2547

เป็นเปรตกินเศษอาหารที่คนถ่มถุย และในชาติที่ 40 ภรรยาตระหนี่ของพ่อค้า ผู้ไม่ยอมทำบุญเพราะคิดว่า “ข้าวของของอาตมา ทำบุญให้สูญสิ้นไปให้เจ้ากฐันได้อะไร” ในที่สุดยมบาลก็มารับตัวนางไปลงนรก เป็นต้น

2.2 **ผลของตัณหานำมาซึ่งความเสื่อม** ผู้จรรยาแสดงผลของตัณหา โดยพยายามชี้ให้เห็นว่า เมื่อใดที่มนุษย์ยอมให้ตัณหามีอิทธิพล เมื่อนั้นความเสื่อมก็จะเกิดขึ้น และเกิดได้กับทุกคนไม่ว่าจะเป็นดาบส กษัตริย์ ผู้หญิง หรือผู้ชาย ดังตัวอย่างในชาติที่ 3 , 11 , 26 , 41 , 58 ซึ่งทั้งดาบสและสามเณรต้องลาสิกขาออกมา เพราะ “ ตัณหานี้แรงนัก ให้เดือดร้อนเพราะตัณหา ให้เสียจากสิกขา หลงด้วยรักด้วยยินดี ก็เลสนั้นเผาผลาญร้อนยิ่งกว่าอัคคี พระองค์สึกจากชี เพราะหลงด้วยความตัณหา” หรือ “หลงด้วยโลกีย์เสียดังพรหมจรรย์” ส่วนในชาติที่ 19 ท้าวพรหมทัตเป็นฆาตกรก็เพราะ “เห็นนางกนิริชชอบใจคิดใคร่ภายใน หมายถึงจักฆ่าผู้เสีย ผู้ตายจักเอาแต่เมีย ออกคือไฟเลีย กามราคะหากเข้าเผาผลาญ” และในชาติ 20 มเหสีพระมหากษัตริย์รู้สึกผิดอย่างรุนแรงเพราะคบชู้หรือในชาติที่ 24 ภรรยาเศรษฐีให้ความร่วมมือกับโจรฆ่าสามีเพราะเกิดความพึงพอใจชายใหม่ ทำให้ถูกทิ้งให้เผชิญกับความทุกข์ทั้งกายและใจจนสิ้นชีวิต

2.3 **เรื่องไตรลักษณ์** สอนโดยการสอดแทรกผ่านความคิด พฤติกรรม หรือคำพูดของตัวละคร เช่น ชาติที่ 5 มหาเศรษฐีละลูกเมียทรัพย์สมบัติออกบวชเพราะ “ในจิตพระองค์เสื่อมใส พิจารณาเห็นภัย ที่ในฆราวาสนักหนา เห็นในชาติทุกข์ชรา พยาธิพิศา ไม่ช้าก็ถึงความตาย เงินทองสมบัติทั้งหลาย ล้วนสูญเปล่าตาย มิได้ไปตามอาตมา ลูกรักเมียรักนักหนา ครั้นตายมรณา อนิจจาเจ้าเมื่อน้ำหน้า” หรือในชาติที่ 33 เป็นโคบาล ภายหลังได้เชกสมรสกับพระธิดา ได้ “ครองพาราเป็นสุขศรี” ยัง “แลเห็นในชาติทุกข์ พยาธิเข้ามาย่ำยี้” จึงสละบ้านเมืองบุตรภรรยาออกบวชเช่นกัน หรือการเห็นความไม่เที่ยงของทรัพย์สินเงินทองในชาติที่ 52, 55 และการมองเห็นผมหงอกเป็นทูตมรณะในชาติที่ 29 เป็นต้น นับเป็นภูมิปัญญาในการสอนหลักธรรมที่สำคัญยิ่งในพระพุทธศาสนาให้เข้าใจง่าย พยายามสอดแทรกเน้นย้ำให้ผู้อ่านได้ตระหนักถึงสิ่งพึงพิจารณาทุกขณะ เพื่อความไม่ประมาทในการใช้ชีวิต ให้รู้จักลดละปล่อยวางลงบ้างตามสมควร

แม้ว่าวรรณกรรมในสังคมหนึ่งในช่วงสมัยหนึ่ง ย่อมจะถ่ายทอดความคิด ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณีและวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมนั้น ยุคสมัยนั้น ทำนองเดียวกัน “พิมพ์แจ่งชาติคำกาพย์” ก็ย่อมถ่ายทอดความคิด ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณีและวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่นภาคใต้ในยุคสมัยเมื่อครั้งยังใช้หนังสือบุต แต่มีอาจปฏิเสธได้เลยว่า คุณธรรมหลักอันเป็นข้อคิดที่มุ่งสอนซึ่งกล่าวมานั้นยังคงมีความสำคัญครบถ้วนในปัจจุบัน จะเปลี่ยนแปลงไปบ้างก็เฉพาะค่านิยม ความคิด ความเชื่อ

ชนบหรือวิถีชีวิตของผู้คนซึ่งเป็นเพียงเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่สะท้อนข้อคิดหรือคำสอนดังกล่าวเท่านั้นเอง

“พินพาแจ้งชาติคำกาพย์” เป็นเรื่องเล่าที่รจนาขึ้นโดยอิงพุทธประวัติ และนิทานชาดก เพื่อใช้เป็นเครื่องมือสอนสิ่งควรประพฤติและปฏิบัติ ทั้งในทางโลกซึ่งมุ่งเน้นให้เป็น “อุทาหรณ์สอนใจสตรีที่เป็นภรรยา” และในทางธรรมให้แก่พุทธศาสนิกชน โดยทั่วไปโดยเฉพาะสารสำคัญมุ่งแสดงให้เห็นว่ามนุษย์เรานั้นมักกระทำในสิ่งที่บกพร่องผิดพลาด ทั้งโดยตั้งใจ และไม่ตั้งใจด้วยกันทั้งสิ้น จึงควรหมั่นสำรวจตนเอง ยอมรับในข้อบกพร่องผิดพลาดนั้น เพื่อชำระจิตใจให้ผ่องใสและแก้ไขพัฒนาตน ทั้งนี้เพราะจิตที่ได้พัฒนาจนสะอาด สว่าง และสงบแล้วไซร้ย่อมได้พบกับสันติบทโดยแท้ เจกเช่นพระนางพินพาภิษุณี

เอกสารอ้างอิง

- ชาดก (ฉบับคัดลอก) ศูนย์วัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต
พินพาแจ้งชาติ (ฉบับคัดลอก) ศูนย์วัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต
พุทธประวัติ (หนังสือбудชาว) ศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
เวสสันดรชาดก (หนังสือбудชาว) ศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช